

“MET RECHT VAN SPREKEN”

**Opleiding:
Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
Haagse Hogeschool
Juni 2004**

**Student: Anja Dijkhuis.
Scriptiebegeleider: Hettie Rodenburg.**

Opleiding:
Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
Haagse Hogeschool
Juni 2004

Student: Anja Dijkhuis.
Scriptiebegeleider: Hettie Rodenburg.

Eindscriptie MW & D
Anja Dijkhuis
20013359

Samenvatting

Door de eeuwen heen is het strafrecht dadergericht geweest, ook nu is dit nog het geval. De slachtoffers hadden een zwaar verkeersongeval gehad of waren door een (ernstig) misdrijf benadeeld. De slachtoffers zijn verplicht om zo spoedig mogelijk aangifte te doen bij de politie en hiermee hield vervolgens hun rol in het hele proces op. Men ging er vanuit dat verdere verwerking van de (mogelijke)traumatische gebeurtenis zou gebeuren binnen het sociale netwerk. De schade kon het door het slachtoffer op de dader verhaald worden via een ingewikkelde en dure civiele procedure.

De tijden veranderen en de maatschappelijke opvattingen veranderen mee. De burgers, en dus ook de slachtoffers, emanciperen. Zij willen als slachtoffer een rol als procesdeelnemer binnen het strafrecht en niet vertegenwoordigd worden door de Officier van Justitie.

Deze ontwikkelingen hebben tot veranderingen in de wetgeving geleid. Boris Dittrich van D'66 heeft het initiatief genomen om een wetsverandering voor te stellen. Het ontwikkelen van de schriftelijke slachtofferverklaring en de wet die slachtoffers spreekrecht geeft in de rechtszaal heeft als gevolg dat er een nieuwe functie is ontstaan; de slachtofferbejegenaar.

De centrale vraagstelling van deze scriptie is dan ook als volgt:

“Welke functie kan een slachtofferbejegenaar vervullen indien een slachtoffer gebruik kan maken van het spreekrecht in de rechtszaal en welke deskundigheden/kwaliteiten vraagt dat van een slachtofferbejegenaar?”

Het gaat om een nieuwe functie die ingesteld is tijdens experimenten van de schriftelijke slachtofferverklaring, een stapje in de richting van het wettelijke spreekrecht. Dit spreekrecht is zeer recentelijk op 11 mei 2004 door middel van stemming aangenomen door de Eerste Kamer. Na publicatie in de Staatscourant is deze wet van kracht.

De centrale vraagstelling is een optelsom van de daaraan gerelateerde deelvragen:

“Waar moet een schriftelijke slachtofferverklaring aan voldoen?” en “Zijn er grenzen en afspraken waar een slachtoffer zich bij het spreekrecht aan moet houden?”

Een slachtoffer kan gebruik maken van de opstelling van de schriftelijke slachtofferverklaring en de gebruikmaking van het spreekrecht als hij het slachtoffer is van een misdrijf waar minimaal 8 jaar gevangenis voor geëist kan worden of bij overtreding van artikel 6 van de Wegen Verkeers Wet. Het slachtoffer mag enkel spreken over zijn ervaringen en belevingen over wat de verdachte ten laste is gelegd. Dit zijn de grenzen die gehanteerd worden.

“Welke politieke en maatschappelijke ontwikkelingen hebben geleid tot het ontstaan van de nieuwe functie van slachtofferbejegenaar?”

Om veranderingen te kunnen begrijpen en in te voeren is het ook van belang om aandacht te besteden aan de ontwikkelingen die er toe geleid hebben dat deze functie is ontstaan. De functie is een neerslag van een langer durend proces. Voor dit begrip is het nodig om stil te staan bij de invloed van het huidige, postmoderne tijdperk en de politieke ontwikkelingen die signaleerd worden.

“Wat is de inhoud van de functie en welke competenties en vaardigheden zijn nodig om de functie van slachtofferbejegenaar goed te kunnen vervullen?”

Het betreft een nieuwe functie en er is op dit moment nog een discussie gaande of deze functie ingevuld kan worden door een vrijwillige medewerker van Slachtofferhulp Nederland of door een professionele hulpverlener. De taken en functie eisen van beide groepen worden naast elkaar gelegd en hierin zijn, naast overeenkomsten ook verschillen te zien. Zo kan van een professionele hulpverlener meer verwacht en geëist worden in zijn functie. Een vrijwillige medewerker kan in staat zijn om te voldoen aan de nodige competenties maar dan is er sprake van vaardigheden die gerelateerd zijn aan de persoon. Bij de werving van een vrijwillige medewerker wordt er gekeken naar de aanwezigheid van bepaalde basisvaardigheden. Van een professionele hulpverlener mag verwacht worden dat hij in complexe situaties kan beschikken over de meest geëigende methodiek die bewust toegepast wordt. Het slachtoffer kan tijdens het proces overmand worden door emoties, door het vertellen over de gebeurtenis die wellicht zeer traumatisch geweest kan zijn. De slachtofferbejegenaar zal in staat moeten zijn om dit op te kunnen vangen. Van een vrijwillige medewerker wordt verwacht dat deze het slachtoffer op dat moment doorverwijst naar een professionele hulpverlener.

“Moet deze functie gekoppeld worden aan Slachtofferhulp Nederland of aan justitie, afdeling slachtofferzorg.? Wie is verantwoordelijk voor de financiering van de functie?”

Door inmiddels opgedane ervaring is het voor de taakafbakening belangrijk dat de slachtofferbejegenaar een positie vindt binnen Slachtofferhulp Nederland. Zij kan de functie echter alleen goed invullen als ze gerechtigd wordt om te beschikken over informatie en faciliteiten die binnen justitie vallen. Zij zal processtukken moeten kunnen inzien waarvoor zij gefaciliteert behoort te worden.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Voorwoord	5
Inleiding.....	6
Hoofdstuk 1 Strafrecht en Slachtofferhulp Nederland	8
Inleiding.....	8
1.1. Geschiedenis van het strafrecht en de positie van het slachtoffer.....	8
1.2. Het strafproces en de deelnemers.	9
1.3. Slachtofferzorg als onderdeel van justitie.	10
1.4. Ontstaan en geschiedenis Slachtofferhulp Nederland	10
1.5. Missie, doelstelling en werkwijze van Slachtofferhulp Nederland.....	11
1.6. Samenvatting.....	12
Hoofdstuk 2 Schriftelijke Slachtofferverklaring en spreekrecht.	13
Inleiding.....	13
2.1. Experimenten met de schriftelijke slachtofferverklaring.	13
2.2. Initiatiefwetsvoorstel over spreekrecht van Dittrich/Schonewille.....	15
2.3. Voorwaarden voor spreekrecht.....	17
2.4. Mogelijke negatieve effecten van het spreekrecht voor het slachtoffer of het verloop van de strafzaak.	18
2.5. Samenvatting.....	19
Hoofdstuk 3 Maatschappelijke en politieke ontwikkeling	20
Inleiding.....	20
3.1. Maatschappelijke opvatting betreffende het slachtofferschap.	20
3.2. Vanuit welk startpunt zijn ontwikkelingen rond de schriftelijke slachtofferverklaring en het spreekrecht op gang gekomen?.....	21
3.3. Politieke opvattingen rondom slachtoffers en invoering	22
3.4. Het postmodernistisch perspectief met betrekking tot de positie van het slachtoffer.	22
3.5. Samenvatting.....	24

**Hoofdstuk 4 Welke competenties zijn vereist om de functie van
slachtofferbejegenaar goed te kunnen vervullen? 25**

Inleiding.....	25
4.1. Welke hulpvragen heeft een slachtoffer?	26
4.2. Welke competenties zijn nodig om antwoord te geven op de hulpvragen?....	27
4.3. Functie en taken van een vrijwillig medewerker bij Slachtofferhulp.	28
4.4. Beroepsprofiel en beroepscode Maatschappelijk werk.	29
4.6. Taken van vrijwillig medewerker en professionele hulpverlener, gerelateerd aan de Kerntaken maatschappelijk werk.	30
4.7. Samenvatting.....	33

Hoofdstuk 5 Eindconclusie en aanbevelingen 34

Inleiding.....	34
5.1. Conclusie.....	34
5.2. Aanbevelingen	38
5.3. Voorstel wervingsadvertentie	39

Nawoord 40

Literatuurlijst..... 41

Bijlagen

Voorwoord

Gedurende de twee jaar heb ik als teamleider van een Bureau Slachtofferhulp gewerkt. In die functie heb ik zorg gedragen voor de hulpverlening aan slachtoffers en nabestaanden van misdrijven en verkeersongevallen. De rechtsongelijkheid tussen verdachte en slachtoffer vond ik vaak schrijnend. Het was namelijk bijna niet mogelijk om informatie over de verdachte/dader te krijgen, diens privacy werd zeer gewaarborgd. Het slachtoffer moest er echter genoeg mee nemen dat de advocaat van de verdachte/dader mocht beschikken over alle personalia van het slachtoffer.

De rechten van de verdachte/dader waren zeer uitgebreid terwijl het slachtoffer soms letterlijk en figuurlijk geen recht van spreken had.

Het is de missie van Slachtofferhulp om op te komen voor de slachtoffers maar een nog belangrijker uitgangspunt vond ik dat de emanciperende hulpverlening als uitgangspunt werd genomen. Het slachtoffer werd gemotiveerd om die zaken zelf te doen die binnen zijn mogelijkheden lagen. Hij werd gestimuleerd om de touwtjes van zijn leven weer in eigen handen te nemen.

De experimenten met de schriftelijke slachtofferverklaring zijn in dit emanciperende kader een stapje in de goede richting. Een grote stap voorwaarts zou het wettelijk geregelde spreekrecht betekenen. Een volwaardige positie voor het slachtoffer als procesdeelnemer in de strafzaak. Om het slachtoffer hierin goed te begeleiden is de functie slachtofferbejegenaar ontstaan. Een nieuwe functie waar momenteel nog volop over gediscussieerd wordt. Een onderdeel van deze discussie is of de functie door een vrijwillige medewerker of door een professionele hulpverlener ingevuld kan worden.

Ik hecht er overigens waarde aan om uitdrukkelijk te vermelden dat het niet in mijn bedoeling ligt om de ene functie een grotere waarde toe te kennen dan de andere. Voor het beantwoorden van de vraagstelling is het van belang om de verschillen tussen beide functies te analyseren.

Er wordt heel veel verwacht van de vrijwillige medewerker bij Slachtofferhulp Nederland en zij zetten zich met hart en ziel in voor de slachtoffers, zij verdienen alle lof.

Zoeterwoude, 8 juni 2004
Anja Dijkhuis

Inleiding

Slachtofferhulp Nederland is een organisatie die volop in beweging is. De missie van Slachtofferhulp Nederland is de schade waarmee de slachtoffers van misdrijven en verkeersongevallen worden geconfronteerd, zoveel mogelijk te beperken of te verhelpen. Het beperken of verhelpen van de schade betreft zowel de materiële als de immateriële schade.

Naast de uitvoerende hulpverlening richt Slachtofferhulp Nederland zich ook op bredere beleidsterreinen, ter versterking van de positie van slachtoffers en nabestaanden. Slachtofferhulp Nederland stelt zich actief op in de voortdurende discussie rond het thema slachtofferbejegening.

Slachtofferhulp Nederland pleit al sinds jaren voor een actievere rol van het slachtoffer gedurende het proces van de strafzaak. In deze pleitbezorging werden zij gesteund door de indiening van het initiatiefwetsvoorstel van dhr. Dittrich van D'66, later werd hij hierin gesteund door dhr. Schonewille van de LPF.

Tijdens de begrotingsbehandeling op 2 en 3 november 1999 verzocht dhr. Dittrich van D'66 de toenmalige minister van justitie een spreekrecht voor slachtoffers of hun nabestaanden in het Wetboek van Strafvordering op te nemen. De toenmalige minister van justitie liet weten daar niet voor te voelen, hij wees wel op de experimenten die op dat moment gedaan werden met de schriftelijke slachtofferverklaringen. Dhr. Dittrich vond deze mogelijkheid voor slachtoffers een stap in de goede richting maar het ging wat hem betreft niet ver genoeg, vandaar de indiening van het voorstel van wet tot wijziging van enige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering (invoering van spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden.)

De experimenten rond de schriftelijke slachtofferverklaring waar de minister van justitie op wees, zijn in 7 arrondissementen gehouden. Een arrondissement is het werkgebied van een rechtbank, Nederland telt in totaal 19 arrondissementen. Slachtoffers konden, als ze aan een aantal voorwaarden voldeden, gebruik maken van het indienen van een schriftelijke slachtofferverklaring.

Om slachtoffers ondersteuning te bieden in het opstellen van de slachtofferverklaring werd de functie slachtofferbejegenaar in het leven geroepen. De slachtofferbejegenaar zal, als het initiatiefwetsvoorstel door de Eerste Kamer is geaccepteerd, ook slachtoffers gaan begeleiden en ondersteunen als zij gebruik willen maken van het spreekrecht tijdens de rechtzitting.

De vraagstelling die centraal staat in deze scriptie luidt als volgt:

“Welke functie kan een slachtofferbejegenaar vervullen indien een slachtoffer gebruik kan maken van het spreekrecht in de rechtszaal en welke deskundigheden/kwaliteiten vraagt dat van een slachtofferbejegenaar?”

Deelvragen die deze vraagstelling ondersteunen zijn de volgende:

- Waar moet een schriftelijke slachtofferverklaring aan voldoen?
- Zijn er grenzen en afspraken waar een slachtoffer zich aan moet houden?
- Welke maatschappelijke en politieke ontwikkelingen hebben geleid tot het ontstaan van de functie slachtofferbejegenaar?
- Wat is de inhoud van de functie van slachtofferbejegenaar?

- Welke opleiding en competenties zijn vereist om de functie van slachtofferbejegenaar goed te kunnen vervullen?
- Moet de functie door een professional uitgevoerd worden of kan dit ook gebeuren door een vrijwillige medewerker van Slachtofferhulp Nederland?
- Moet deze functie gekoppeld worden aan justitie, afdeling slachtofferzorg of hoort de functie thuis bij Slachtofferhulp Nederland?

Hoofdstuk 1 Strafrecht en Slachtofferhulp Nederland

Inleiding

Om inzicht te krijgen in de positie van het slachtoffer in het strafproces, wordt in dit hoofdstuk een overzicht gegeven over de geschiedenis van het strafrecht, het strafproces en de deelnemers daarin. De rechten van het slachtoffer worden uiteengezet.

Het ontstaan, de geschiedenis, de missie en de werkwijze van Slachtofferhulp Nederland is van invloed op de ontwikkelingen rondom positie van slachtoffers en zal dus ook de nodige aandacht krijgen in dit hoofdstuk.

1.1. Geschiedenis van het strafrecht en de positie van het slachtoffer

“Strafvordering vormt een publieke aangelegenheid en duldt als zodanig geen inmenging van particulieren”, luidde het uitgangspunt bij het opstellen van het Wetboek van Strafvordering van 1838.

Na 1926 hebben er een aantal ingrijpende wijzigingen van het wetboek plaatsgevonden, maar de grondstructuur van de wet is echter nog steeds hetzelfde. De opstelling van de wetgever ten opzichte van het slachtoffer is tot nu toe onveranderd gebleven. Het slachtoffer is geen procesdeelnemer, in tegenstelling tot het openbaar ministerie (OM) en de verdachte en diens raadsman.

In de jaren zeventig van de vorige eeuw, toen de opvattingen rondom slachtofferzorg veranderden hebben er aanpassingen in het Wetboek van Strafvordering plaatsgevonden die het doel hadden om de positie van het slachtoffer tegenover het OM te verstevigen. De discussie over de marginale positie van het slachtoffer in het strafprocesrecht kwam op gang met als resultaat dat er enkele wijzigingen werden aangebracht die er toe hebben geleid dat de positie van het slachtoffer is verbeterd. Het slachtoffer kan zich sinds de invoering van de Wet Terwee (1992) voegen in het strafproces als de beledigde partij en een onbegrensde vordering tot vergoeding van materiële schade tegen de verdachte indienen. Het slachtoffer heeft vanaf dat moment ook het recht zich in rechte te laten bijstaan.

Naast de Wet Terwee heeft de overheid door middel van het instellen van het Schadefonds Geweldsmisdrijven de positie van het slachtoffer verder veranderd en verbeterd.

De houding van politie en OM ten opzichte van slachtoffers is gedurende een aantal decennia ook aan het veranderen. Zo is er, na de richtlijnen van De Beaufort, de Aanwijzing Slachtofferzorg van Procureurs-generaal op 1 augustus 1999 in werking getreden. Aan deze regelgeving kan het slachtoffer bepaalde rechten ontlenen, zoals het recht op inzage van de processtukken, het recht op een correcte bejegening en het recht op snelle, duidelijke en relevante informatie van politie en OM over belangrijke stappen in het strafproces.

Bij ernstige delicten, zoals in gevallen van (zinloos) geweld met ernstig letsel of dodelijk gevolg, dient de behandelende officier van justitie het slachtoffer of de nabestaanden voorafgaand aan de zitting een gesprek aan te bieden. In dat gesprek zal de officier onder meer uitleg geven over wat hij denkt ten laste te kunnen leggen en welke strafeis hij gerechtvaardigd acht. In een aantal gevallen spreekt de officier het slachtoffer ook nog na de zitting. In dit gesprek kan het slachtoffer nog vragen stellen over gebeurtenissen die tijdens de zitting plaats hebben gevonden.

1.2. Het strafproces en de deelnemers.

Het strafproces start voor het slachtoffer op het moment dat hij aangifte doet van een misdrijf tegen hem gepleegd. Bij het doen van een aangifte is de verbalisant verplicht, dit is vastgelegd in de Wet Terwee, om het slachtoffer te vragen of hij op de hoogte gehouden wenst te worden van de voortgang van de strafzaak. Het slachtoffer zal gedurende het hele strafproces dan ook snel, adequaat en op heldere wijze van informatie voorzien worden over het verloop van de strafzaak. Om het slachtoffer zo goed mogelijk informatie te verschaffen is er in ieder arrondissement een “informatiepunt slachtofferzorg” in het leven geroepen. De naam van het informatiepunt kan verschillen per arrondissement. Medewerkers van het informatiepunt zijn bevoegd om zowel het computersysteem van de politie als die van het OM te raadplegen en kunnen op deze wijze actuele informatie aan het slachtoffer verschaffen.

Als het politiedossier geheel afgerond is wordt het voorgelegd aan het OM. Het OM, in de persoon van de Officier van Justitie, bepaalt uiteindelijk wie voor de rechter moet verschijnen en voor welk strafbaar feit. Het is de enige instantie die kan besluiten een persoon te vervolgen.

De belangrijkste taken van het OM liggen vast in de wet. Het zijn: de opsporing van strafbare feiten, de vervolging van strafbare feiten en het toezicht houden op de uitvoering van de strafvonnissen. De eindverantwoordelijkheid voor de opsporing ligt bij het OM. Vertegenwoordigers van het OM, de officieren van justitie hebben daarom het gezag over de onderzoeken van de politie. Vooral als het om zware misdrijven gaat, geeft de officier van justitie direct leiding aan het onderzoek. Hij houdt dan ook in de gaten of het onderzoek volgens de regels gebeurt die in de wet zijn vastgelegd.

Zodra het OM de rechter in een strafzaak betreft, is de vervolging begonnen. Soms is dat al voor iemand in de rechtszaal verschijnt. De rechter kan op verzoek van het OM bijvoorbeeld opdracht geven iemand in voorlopige hechtenis te nemen, als deze ervan wordt verdacht dat hij een ernstig misdrijf heeft gepleegd, het zogenaamde voorarrest.

Komt het tot een rechtszaak, dan ziet het slachtoffer de officier van justitie voor zich in de rol van openbare aanklager. De officier behartigt de belangen van de samenleving, in casu het slachtoffer. De officier van justitie vertelt tijdens de zitting waarvoor iemand terecht moet staan. De rechter heeft vervolgens de tijd om de verdachte te ondervragen over de zaak. Ook de officier van justitie krijgt de gelegenheid om vragen te stellen. Daarna houdt de officier zijn requisitoir; een betoog waarin hij de rechter duidelijk maakt wat hij van de zaak vindt en welke straf hij gerechtvaardigd vindt.

Het slachtoffer mag uiteraard aanwezig zijn bij de rechtszaak, deze zijn immers openbaar, maar heeft verder geen enkele rol van betekenis.

Een rechter kan besluiten om een toelichting te vragen aan het slachtoffer of diens vertegenwoordiger als er een voegingsformulier is ingevuld. Op dit formulier kan het slachtoffer aangeven welke schade hij geleden heeft op materieel of immaterieel gebied, de rechter besluit tijdens de zitting, eventueel na de toelichting van het slachtoffer of diens vertegenwoordiger, of die schadevergoeding toegekend wordt of niet.

Na veertien dagen doet de rechter een uitspraak over de rechtszaak, het slachtoffer wordt dan ingelicht over het uitgesproken vonnis.

1.3. Slachtofferzorg als onderdeel van justitie.

Zoals eerder genoemd neemt de aandacht voor slachtoffers vanaf eind jaren '70 toe. Als reactie hierop werd de wet Terwee ingevoerd. Een gevolg van deze invoering was dat in alle arrondissementen een afdeling slachtofferzorg werd ingevoerd. De functionarissen van de afdeling slachtofferzorg hadden als taak om de slachtoffers zowel in de politiefase als in de OM fase tijdig te voorzien van de juiste informatie, om zoveel mogelijk een regeling te treffen in het kader van de afhandeling van de strafzaak (wanneer dit mogelijk was) en er zorg voor te dragen dat het slachtoffer correct en persoonlijk bejegend werd.

De taken van afdeling Slachtofferzorg zijn vooral praktisch, juridisch en functioneel. De emotionele ondersteuning van de slachtoffers krijgt wel aandacht maar is niet als taak omschreven.

1.4. Ontstaan en geschiedenis Slachtofferhulp Nederland

Begin jaren '70 van de vorige eeuw werd de aandacht in de strafzaken meer verschoven van verdachte/dader naar het slachtoffer.

Onder een verdachte verstaat men een persoon die verdacht wordt van een strafbaar feit en daarvoor terecht staat. Pas als een rechter in een vonnis heeft uitgesproken dat het bewezen is dat de verdachte het strafbare feit heeft gepleegd, wordt hij betiteld als dader.

Onder slachtoffer wordt een natuurlijke persoon verstaan die als gevolg van handelen of nalaten in strijd met bepalingen uit het wetboek van strafrecht schade met inbegrip van lichamelijk of geestelijk letsel, geestelijke pijn en economisch nadeel heeft geleden.

Voor de jaren '70 had de maatschappij weinig oog voor slachtoffers van misdrijven of verkeersongelukken. Het slachtoffer deed aangifte van een misdrijf, van deze verklaring werd een proces verbaal opgemaakt en dat was het dan. Het slachtoffer heeft zich gekweten van zijn plicht, namelijk zo spoedig mogelijk aangifte te doen en daarmee was zijn rol uitgespeeld. Er werd verondersteld dat nazorg en verdere opvang geregeld werd door het sociale netwerk waar het slachtoffer deel van uit maakte.

Er was meestal geen sprake van gerichte opvang, ondersteuning of begeleiding in de verwerking van de gebeurtenis. De erkenning dat de gevolgen van een misdrijf soms zeer zwaar kunnen ingrijpen in het leven van een slachtoffer is van recente periode. Daarnaast was er ook geen sprake van begeleiding in het doolhof van formulieren die soms ingevuld moesten worden. Een financiële vergoeding voor geleden schade was wel mogelijk maar dat moest dan via een andere procedure, en deze procedure was lang niet voor iedereen duidelijk. De kosten en moeite die er mee gepaard gingen deden het slachtoffer vaak afzien van verdere stappen.

De aandacht en zorg van politie was gericht op het pakken van de verdachte.

In de tijdgeest van de zeventiger jaren ontstond er een kentering in het denken over de opvang van slachtoffers en vervolgens ontstonden er overal in het land verschillende Bureaus Slachtofferhulp met behulp van subsidies van het ministerie van Justitie. De Bureaus waren zeer verspreid opgezet in Nederland en ze werkten zelfstandig. Er was weinig overleg met elkaar. Iedereen deed wat hem of haar het beste leek. De bedoelingen en de uitgangspunten van de Bureaus waren dan wel hetzelfde maar de uitvoering gebeurde op zeer verschillende manieren. De kwaliteit van verleende zorg kon dan ook per regio zeer verschillen.

In de jaren daarna is er hard gewerkt aan de verbetering van de kwaliteit van hulpverlening en ook het standaardiseren van de werkwijzen van alle Bureaus zodat

er in het hele land op dezelfde wijze gewerkt werd. Dit kwam de professionaliteit en de herkenbaarheid ten goede. Momenteel is Slachtofferhulp Nederland verdeeld in 13 regio's, deze regio's komen grotendeels overeen met de regionale indeling van de politiekorpsen. Eind twintigste eeuw is het Landelijk Bureau Slachtofferhulp gevestigd in Utrecht, dit bureau heeft een ondersteunende functie ten behoeve van de regio's en Bureaus. Hier wordt het beleid op landelijk niveau ontwikkeld en uitgezet.

1.5. Missie, doelstelling en werkwijze van Slachtofferhulp Nederland.

De basis van Slachtofferhulp wordt gelegd door de vrijwilligers die actief zijn in het geven van hulp en ondersteuning aan slachtoffers. Er is door Slachtofferhulp Nederland bewust gekozen om te werken met onbetaalde krachten en wel om de volgende reden; slachtoffers zijn vaak het vertrouwen in de medemens kwijt geraakt door een gebeurtenis, veroorzaakt door de medemens die op één of andere manier hun gevoelens schokte. Nu, via kosteloze hulp maken zij kennis met medeburgers die zich om hen bekommeren en voor hen opkomen. Zo kunnen zij het beeld van de kwaadwillende medemens weer leren relativeren. Dit is dan ook de missie van Slachtofferhulp Nederland. De vrijwilligers verlenen hulp op drie gebieden; de emotionele, de praktische en de juridische hulpverlening.

De missie van Slachtofferhulp Nederland luidt als volgt; slachtofferhulp Nederland stelt zich ten doel de schade waarmee slachtoffers van misdrijven en verkeersongevallen worden geconfronteerd zoveel mogelijk te verhelpen of te beperken. Het kan hierbij gaan om zowel de materiële als de immateriële schade.

Slachtofferhulp wil een bijdrage leveren aan een goede verwerking van een schokkende gebeurtenis. Een misdrijf of een ongeluk komt plotseling, van buitenaf, is meestal van korte duur en kan een overweldigende indruk achterlaten. Het leven staat ineens op zijn kop. Er kan sprake zijn van lichamelijk letsel en van sterke angstgevoelens, het gevoel dat je greep hebt op het leven is verdwenen. Veel mensen ervaren opeens dat ze kwetsbaar zijn. Als reactie hierop is het mogelijk dat slachtoffers suf en gespannen zijn, dat ze slecht slapen, dat er sprake is van emotionele uitbarstingen, de concentratie is gestoord en in gedachten maken ze de schokkende gebeurtenis regelmatig opnieuw mee. Deze reacties zijn echter een teken dat het verwerken van de gebeurtenis op gang komt. Het zijn normale reacties op een abnormale gebeurtenis. Dit is nodig om de schok te kunnen verwerken, het is een 'gezond' proces. De verwerking van een schokkende gebeurtenis is erop gericht weer orde in je leven te brengen. Dit proces kan enkele weken duren of enkele maanden.

Als het proces van de verwerking van de traumatische gebeurtenis niet goed verloopt, zal een slachtoffer verwezen worden naar een professionele hulpverlener. Om de materiële schade zo veel mogelijk te beperken, richt Slachtofferhulp zich op de ondersteuning bij de schadeafwikkeling.

Op juridisch gebied begeleidt een vrijwilliger het slachtoffer vóór en gedurende de rechtszaak.

De slachtoffers die bij het opmaken van het Proces Verbaal bij de politie hebben aangegeven dat ze geen bezwaar hebben tegen het verstrekken van hun gegevens aan Slachtofferhulp worden binnen 48 uur benaderd door Slachtofferhulp. In het eerste gesprek wordt uitgelegd wat Slachtofferhulp voor iemand kan doen en wat het slachtoffer eventueel, als reactie op het misdrijf of ongeval kan verwachten in de komende tijd.

Slachtofferhulp gaat uit van de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van het slachtoffer. Er worden dan ook zo min mogelijk taken van het slachtoffer overgenomen.

1.6. Samenvatting

De positie van het slachtoffer is, zeker ten opzichte van 30 jaar geleden, in beweging. Het slachtoffer kan nu aanspraak doen op verschillende voorzieningen die hem op praktisch, juridisch en emotioneel gebied ondersteunen.

Afdeling slachtofferzorg bij justitie is ingesteld om het slachtoffer een aantal rechten toe te kennen die zijn positie verstevigen binnen het strafproces. Deze hulpverlening is overwegend praktisch en juridisch van aard hoewel er ook voldoende aandacht is voor een persoonlijke bejegening.

Slachtofferhulp Nederland helpt het slachtoffer met het gebruik maken van zijn rechten. De vrijwillige medewerkers geven daarnaast ook emotionele ondersteuning aan slachtoffers. Als de verwerking van de traumatische gebeurtenis stagneert of als de problematiek complex is, wordt het slachtoffer verwezen naar een professionele hulpverlener.

Hoofdstuk 2 Schriftelijke Slachtofferverklaring en spreekrecht

Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van wat er op het gebied van de schriftelijke slachtofferverklaring bereikt is en wat de betekenis van daarvan is voor het slachtoffer. De vraag waarom Dhr Dittrich en Dhr Schonewille toch een stap verder gaan en het spreekrecht willen instellen zal worden beantwoord. De ervaringen die de rechtspraak inmiddels heeft opgedaan met het spreekrecht wordt in dit hoofdstuk besproken.

2.1. Experimenten met de schriftelijke slachtofferverklaring.

De positie van slachtoffers in het proces van de rechtspraak is, zoals eerder vermeld, binnen het tijdsbestek van bijna twee eeuwen feitelijk onveranderd gebleven. Herhaaldelijk deed de rechtelijke macht een beroep op het gemeenschapsbelang en de noodzakelijke objectieve handhaving van publiekrechtelijke regels. Hiermee werd uitbreiding van de participatie van slachtoffers telkens op afstand gehouden. De tijden veranderen echter en er was eind vorige eeuw een verschuiving zichtbaar van gemeenschappelijke belangen naar individuele belangen.

De relatie tussen de burger en de overheid in de ontwikkelende samenleving veranderde. Het gezag van de rechterlijke macht verbleekte en het slachtoffer profileerde zich in toenemende mate als rechthebbende binnen de strafrechtpleging. Het slachtoffer streed voor een formele erkenning als belanghebbende binnen het strafproces. Het slachtoffer wist zich gesteund door de maatschappelijke onvrede over de koers die in justitieland werd gevaren. Er was weinig maatschappelijk draagvlak voor de vasthoudendheid van justitie wat betreft de oude handhaving van publiekrechtelijke regels. Onder de druk van het afnemende draagvlak begon de strafrechtpleging zich in toenemende mate open te stellen voor de positie van het slachtoffer als rechtssubject¹

Als reactie hierop is binnen de strafrechtpleging vanaf het midden van de jaren tachtig een aantal beleidsmaatregelen getroffen met als doel een slachtofferbeleid te voeren binnen justitie die beter aansloot bij de maatschappelijke opvattingen van deze tijd.

In 2000 is men tot het besluit gekomen om te gaan experimenteren met het opstellen van een schriftelijke slachtofferverklaring die meegenomen zou worden in de strafzaak.

In drie arrondissementen is gestart met het opstellen van een schriftelijke slachtofferverklaring in strafzaken waarop een strafbedreiging van acht jaar of meer is gesteld, aangevuld met artikel 6 Wegen Verkeers Wet.

De drie proefarrondissementen vanuit justitie waren Almelo, Leeuwarden en Dordrecht. Slachtofferhulp Nederland is, in overleg met het OM, tegelijkertijd gestart met drie andere projecten in regio Limburg Zuid, Utrecht en IJsselland. Er is een onderzoek² verricht naar al deze experimenten met als doel deze te evalueren. De voornaamste conclusie is dat vrijwel alle betrokkenen hun waardering uitspraken over de schriftelijke slachtofferverklaring, zowel de

¹ M.S Groenhuijsen, Mensenrechten van slachtoffers van delicten en verdachten in het strafproces, *Er is meer*, Arnhem, 1996

² Dr. R Kool, Prof. dr. M Moerings en W Zandbergen; *Recht op schrift*, Deventer 2002

slachtoffers als de betrokkenen die er beroepshalve mee te maken hebben gehad. Zowel politiefunctionarissen als slachtofferbejegenaars, officieren en rechters waren over het algemeen positief, met een aantal kritische kanttekeningen. De slachtofferverklaringen werden afgenomen door politiefunctionarissen, slachtofferbejegenaars in dienst van Slachtofferhulp Nederland en door slachtofferbejegenaars die functioneerden binnen het OM.

De slachtofferverklaringen geven een actueel beeld van de directe gevolgen van het misdrijf voor het slachtoffer.

Om de verklaring zo actueel mogelijk te laten zijn heeft de slachtofferbejegenaar slechts een aantal weken voor de rechtszaak een gesprek met het slachtoffer in het kader van de schriftelijke slachtofferverklaring. Bij deze gesprekken worden een protocol en een checklist gebruikt die tijdens de experimenten gehanteerd zijn. Deze worden als bijlage toegevoegd aan deze scriptie.

Het slachtoffer wordt aan het begin van het gesprek op de hoogte gebracht dat zijn verklaring als een processtuk aan het dossier wordt toegevoegd en dat een kopie van deze rapportage in het bezit komt van de verdachte. Het slachtoffer wordt gevraagd of hij daarmee in kan stemmen. Als dit namelijk niet zo is dan zal de officier als alternatief kunnen aanbieden dat hij bij het voordragen van de zaak en in zijn requisitoir aandacht zal besteden aan de gevolgen die het ten laste gelegde misdrijf voor het slachtoffer heeft gehad en zal er dus geen gebruik gemaakt worden van een schriftelijke slachtofferverklaring die als processtuk wordt toegevoegd. De slachtofferbejegenaar inventariseert met het slachtoffer wat de directe gevolgen van het misdrijf voor hem zijn geweest. De indeling hiervan wordt benaderd vanuit de verschillende behoeftegebieden zoals Moxley (1989) deze omschreef.

* Inkomen:

Er kan sprake zijn van inkomstenderving.

* Werk:

Een slachtoffer kan naar aanleiding van het delict niet in staat zijn om zijn werkzaamheden voort te zetten.

* Lichamelijke gezondheid:

De lichamelijke integriteit van het slachtoffer kan aangetast zijn door het delict.

Er kan letsel ontstaan zijn in meer of mindere mate waardoor er sprake is van lichamelijk lijden.

* Geestelijke gezondheid:

Naar aanleiding van het misdrijf kan er sprake zijn van angst, het zelfbeeld kan aangetast zijn. Slapeloosheid en herbelevingen zijn bekende effecten wat door een misdrijf teweeg kan worden gebracht

* Sociale en interpersoonlijke relaties:

Om verschillende redenen kan de relatie van het slachtoffer met belangrijke anderen negatief beïnvloed worden.

* Ontspanning en vrije tijd:

Door middel van recreatie en vrije tijd krijgt iemand de gelegenheid om iets met mensen samen te doen, saamhorigheid te ervaren en tot zelfexpressie te komen en cognitief gestimuleerd te worden. Door de ontstane klachten naar aanleiding van het delict kan een verstoring in dit behoeftegebied optreden.

* Activiteiten dagelijks leven:

Dit behoeftegebied bestrijkt alles wat iemand nodig heeft om op een redelijke manier zelfstandig te kunnen blijven, dit kan door de gebeurtenis verstoord worden.

* Vervoer:

Op dit behoeftegebied kan het voorkomen dat een slachtoffer zich niet zelfstandig kan verplaatsen.

* Opleiding:

Kinderen of studenten kunnen uiteraard ook slachtoffer worden van een misdrijf, de gevolgen kunnen zo groot zijn dat het hun niet meer lukt om naar school te gaan of zich te kunnen concentreren op de leerstof.

De slachtofferbejegenaar geeft aan het eind van het gesprek een korte samenvatting om te checken of de gegevens kloppen. Vervolgens gaat de slachtofferbejegenaar de gegevens omzetten in een schriftelijke verklaring.

De verslaglegging moet aan kwalitatieve eisen voldoen; het verslag moet helder en eenduidig zijn. Ook is het van belang dat in de schriftelijke slachtofferverklaring geen andere feiten vermeld staan dan in het proces verbaal. Mocht dit wel zo zijn dan kan de rechter besluiten het slachtoffer als getuige te horen in het kader van de waarheidsvinding. Dit is ook de reden dat de slachtofferbejegenaar zich op de hoogte moet stellen van de exacte tenlastelegging. Bijvoorbeeld bij een delict waar zowel mishandeling als ontvreemding heeft plaatsgevonden kan de officier om uiteenlopende redenen besluiten om de verdachte alleen voor de mishandeling te vervolgen. In de schriftelijke slachtofferverklaring mag het dan alleen gaan over het ten laste gelegde, de mishandeling en dus niet over de diefstal.

2.2. Initiatiefwetsvoorstel over spreekrecht van Dittrich/Schonewille.

Bovengenoemde experimenten met de Schriftelijke Slachtofferverklaring betekende een aanzienlijke verbetering voor de positie van het slachtoffer. Dhr Dittrich, kamerlid voor D'66, later gesteund door Dhr Schonewille van de LPF waren echter van mening dat het een stap in de goede richting was maar vonden deze verbeteringen niet ver genoeg gaan.

Op 28 september 2001 heeft Boris Dittrich dan ook een initiatiefwetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend om slachtoffers van misdrijven het spreekrecht in de rechtszaal toe te kennen.

Volgens Dhr Dittrich (zoals gezegd werd hij hierin in latere instantie gesteund door Dhr Schonewille van de LPF) heeft de invoering van het spreekrecht een viertal voordelen voor het slachtoffer.

1. De mondelinge verklaring van het slachtoffer of diens nabestaande kan een bijdrage leveren aan het herstel van de emotionele schade die bij het slachtoffer of diens nabestaanden is aangericht. Zo hebben ouders van een vermoord kind te kennen gegeven dat het praten over hun kind en over hoe hun leven na het misdrijf is veranderd tijdens de rechtszaak belangrijk voor hen was.

2. Het tweede voordeel zoals Dhr Dittrich deze omschreef is gelegen in het feit dat de rechter de informatie, over de verdachte en over de toedracht van het ten laste gelegde misdrijf, mee kan nemen in zijn beoordeling. De verklaring van het slachtoffer krijgt hierdoor de plaats die het toekomst, te weten onderdeel te worden van alle informatie waarover de rechter beschikt.

3. Als derde voordeel omschrijft Dittrich dat ook de verdachte hoort wat de effecten van het gepleegde misdrijf zijn geweest in het leven van het slachtoffer. Dittrich veronderstelt dat dit bij kan dragen aan het besef van de verdachte over wat hij heeft gedaan. Dit besef zou kunnen helpen om een recidive te voorkomen.

4. Als laatste voordeel kan het spreekrecht de zichtbaarheid van het slachtoffer vergroten en in het algemeen preventief werken. Hiermee wordt bedoeld dat men beseft wat de gevolgen kunnen zijn voor een slachtoffer van een misdrijf, wat de dader zal kunnen weerhouden om uitvoer te geven aan zijn kwade bedoelingen.

Het initiatiefwetsvoorstel regelt een spreekrecht maar geen spreekplicht. Dit houdt in dat slachtoffers vrij zijn om gebruik te maken van dit recht. Het spreekrecht is begrensd. Zo is het niet de bedoeling dat slachtoffers in hun mondelinge verklaring een visie op de verdachte geven of zijn mening ventileert over de toe te kennen strafmaat. Hiermee zou het slachtoffer zich een positie toekennen als een assistent van de OvJ wat niet de bedoeling is van het spreekrecht. Het spreekt dan ook vanzelf dat het belangrijk is dat een slachtoffer van te voren goed voorgelicht wordt over de mogelijkheden en de grenzen van het spreekrecht. Goede voorlichting kan secundaire victimisatie voorkomen; het slachtoffer moet de mogelijkheid hebben om de effecten van het misdrijf te kunnen verwerken en niet daarbovenop nog eens beschadigd raken als gevolg van een onjuiste behandeling tijdens het strafproces.

Het slachtoffer zou tijdens de strafzaak een positie sui generis krijgen. Sui generis betekent letterlijk 'naar eigen soort' Het slachtoffer wordt als afzonderlijke categorie ingevoerd. In deze situatie wordt het slachtoffer niet als getuige beëdigd maar legt hij een verklaring af. Hij kan dan niet verplicht worden om de waarheid te spreken en dus ook niet voor meined vervolgd worden. Dat kan de verdachte in een nadelige positie brengen. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) stelt op basis van artikel 6 van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) dat het ondervragingsrecht van de verdediging één van de belangrijkste waarborgen is voor een eerlijk strafproces.

Later, in een reactie op Kamervragen, stelt Dittrich dat het slachtoffer alleen spreekt over zijn eigen beleving van het misdrijf en de gevolgen daarvan op zijn leven. Het gaat hierbij dus niet over feitelijke waar-, of onwaarheden waarover gediscussieerd kan worden.

“Het slachtoffer spreekt over een per definitie subjectieve beleving, namelijk zijn beleving van de gevolgen van het misdrijf op zijn leven. Het is zijn waarheid die hij verteld. Daarvoor hoeft hij dus niet beëdigd te worden”.³

³ Memorie van antwoord, Eerste kamer, vergaderjaar 2002-2003 27 632, nr. 104b

De OvJ bepaald uiteindelijk de tenlastelegging. Het is van de ernst van deze tenlastelegging afhankelijk of een slachtoffer gebruik kan maken van het spreekrecht. De tenlastelegging moet dan een ernstig misdrijf betreffen waarop een gevangenisstraf van acht jaar of meer staat gesteld, aangevuld met artikel 6 van de Wegen Verkeers Wet, waarbij sprake is van een verkeersdelict met een dodelijke afloop of met zeer zwaar lichamelijk letsel. Deze beperking van het aantal misdrijven waarbij gebruik mag worden gemaakt van het spreekrecht is gestoeld op praktische redenen, hiermee wordt een te grote druk op het strafproces voorkomen. Het zou teveel tijd en financiën vergen als elk slachtoffer gebruik zou kunnen maken van het spreekrecht.

2.3. Voorwaarden voor spreekrecht.

Om gebruik te mogen maken van het spreekrecht moet iemand het slachtoffer zijn van een ernstig misdrijf waarvoor minimaal 8 jaar vrijheidsontneming kan worden geëist. De openstelling voor het recht op spreken tijdens de rechtszaak is gesteld voor de volgende delictsoorten: misdrijven tegen het leven, (ernstige) geweldsdelicten, (ernstige en/of ingrijpende zedendelicten of vermogensdelicten met ernstige geweldsaspecten, zoals afpersing en diefstal met geweld). Ook verkeersongevallen met dodelijke afloop of zwaargewonden, bedrijfsongevallen of strafzaken met bijzondere omstandigheden vallen eronder.

In het initiatiefwetsvoorstel wordt verondersteld dat het slachtoffer die gebruik wil maken van het spreekrecht dit schriftelijk aan de OvJ kenbaar moet maken. Het initiatief wordt in dit voorstel dus bij het slachtoffer gelegd, hij wordt niet vanzelf benaderd vanuit het OM als blijkt dat het slachtoffer gerechtigd is om gebruik te maken van het spreekrecht.

Als het slachtoffer is overleden of op welke manier dan ook niet in staat is om gebruik te maken van het spreekrecht, dan komt aan de nabestaanden dit recht toe. Tot de nabestaanden rekent het wetsvoorstel de bloedverwanten in de eerste graad. Dit zijn de ouders van het slachtoffer of de kinderen. Als dit onverhoopt niet mogelijk is dan wordt het spreekrecht toegekend aan bloedverwanten in de tweede graad, hiermee worden broers of zussen van het slachtoffer bedoeld. Het wetsvoorstel maakt het trouwens ook mogelijk dat de echtgenoot of de geregistreerde partner van het slachtoffer het woord voert.

Zolang de Eerste Kamer de wet nog niet heeft bekrachtigd en het niet is afgedrukt in de Staatscourant is het spreekrecht een privilege die de afzonderlijke rechters kunnen toekennen aan slachtoffers of nabestaanden.

2.4. Mogelijke negatieve effecten van het spreekrecht voor het slachtoffer of het verloop van de strafzaak.

Wat de functie en de positieve effecten van het spreekrecht voor het slachtoffer zouden kunnen zijn is al aan bod geweest in hoofdstuk 2.2. Naast deze positieve kanten van het spreekrecht is het echter ook mogelijk dat er negatieve effecten voortkomen uit de gebruikmaking van het spreekrecht voor het slachtoffer en het verloop van de strafzaak.

Uit verschillende literatuur en gesprekken met een coördinator slachtofferzaken zijn de volgende, mogelijk negatieve effecten naar voren gekomen.

- Een slachtoffer zou tijdens het spreekrecht een herbeleving kunnen krijgen. Een slachtoffer beleeft het traumatische moment op een, voor hem, realistische wijze en verliest zo het contact met de realiteit van dat moment.
- Het slachtoffer kan gebukt gaan onder de spanning die de rechtszaak en de confrontatie met de verdachte oproepen. Door deze spanning kunnen er emotionele versprekingen optreden die de advocaat van de verdachte kan gebruiken in zijn pleidooi.
- Het recht op een eerlijk proces voor de verdachte houdt in dat een slachtoffer gehoord zou kunnen worden als deze tegenstrijdige verklaring aflegt ten opzichte van het proces-verbaal. Dit zou kunnen inhouden dat het slachtoffer als getuige gehoord kan worden en dit zal overwegend als extra belastend ervaren worden. Het betreft het ondervragingsrecht ex artikel 6 lid 3 EVRM.
- Ook zijn er vraagtekens wat de gevolgen zullen zijn als een slachtoffer er voor kiest om geen gebruik te maken van het spreekrecht. Men veronderstelt dat de verklaringen van slachtoffers van invloed kunnen zijn op de strafmaat die de rechter uitspreekt; is het slachtoffer die er geen gebruik van kan, of durft te maken er dan verantwoordelijk voor dat de dader een lagere straf opgelegd zal krijgen?
- Niet iedere burger is even goed bespraakt, ook hier komt dan weer de vraag naar boven of de strafmaat af moet hangen van de mogelijkheid van het slachtoffer om een indringend verhaal te kunnen vertellen.
- Het spreekrecht zal zijn beslag krijgen gedurende de rechtszaak, de rechter doet zijn uitspraak over deze zaak twee weken later. Stel dat er te weinig bewijzen zijn gevonden om een vrijheidsstraf te kunnen uitspreken, wat moet dit dan betekenen als een slachtoffer daarvoor zijn kant van het verhaal heeft verteld. Hij kan dit ervaren alsof zijn verhaal niet wordt geloofd, geen waarde zou hebben. Een herhaald slachtofferschap zou het gevolg kunnen zijn van deze negatieve zittingservaring.
- Het herhaalde slachtofferschap kan ook voortkomen uit het wekken van valse verwachtingen over de werkelijke impact van het spreekrecht.
- Strafsittingen in Nederland zijn openbaar. Dit betekent dat er pers op de tribune kan zitten die vrijelijk kan beschikken over de informatie die naar voren is gebracht door het slachtoffer. Het zou dus zo kunnen zijn dat de beleving van het slachtoffer de volgende dag op de voorpagina van de krant staat.

- Vanuit het standpunt van de rechter zijn er ook mogelijke nadelen te noemen die kunnen voortvloeien uit de invoering van het spreekrecht:
- In de strafzaken waar slachtoffers recht krijgen om gebruik te maken van het spreekrecht gaat het altijd om zware zaken waar heftige ervaringen aan verbonden zijn, waarbij dus de emoties hoog kunnen oplopen. De rechters zijn bang dat ze onder die omstandigheden de regie kwijt raken over de strafzaak, aldus onderzoekster Renee Koole van het Willem Pompe Instituut.
- De rechters zijn gebonden aan de waarheidsvinding. Het spreekrecht staat aan de ene kant garant voor het vinden van de waarheid maar aan de andere kant zijn sommige rechters ook huiverig voor een te grote beïnvloeding doordat het slachtoffer een emotioneel appel zal doen op de aanwezige rechter.
- Rechters maken zich ook zorgen om het mogelijk herhaald slachtofferschap wat bij de slachtoffers op zou kunnen treden.
- Een ander nadeel wat sommige rechters verwachten is dat zij een slachtoffer zullen moeten inperken bij emotionele betogen die verder gaan dan de grenzen van het spreekrecht.
- Emoties zullen, naar verwacht wordt, een grotere rol gaan spelen als een slachtoffer gebruik maakt van het spreekrecht. Volgens rechters mogen emoties best een rol spelen in een strafzaak maar bestaat er de kans dat die emoties wel eens de overhand kunnen krijgen.

2.5. Samenvatting

De uitkomsten van de experimenten met de Schriftelijke Slachtofferverklaring zijn over het algemeen geslaagd te noemen. De slachtoffers waardeerden vooral de expressieve functie ervan, de waardering van rechters en OvJ's betrof vooral de informatieve functie van het de schriftelijke slachtofferverklaring.

Dhr. Dittrich en Dhr. Schonewille vinden beiden dat de schriftelijke slachtofferverklaring een stap in de goede richting is maar vinden deze stap niet ver genoeg gaan. Zij verdedigen de behoefte van slachtoffers om serieus genomen te worden als procespartner die ook het recht van spreken hebben.

Het spreekrecht brengt, naast de positieve kanten, naar verwachting ook negatieve effecten met zich mee voor het slachtoffer alsook vanuit het standpunt van de rechter. De slachtofferbejegenaar zal aandacht moeten hebben voor deze negatieve effecten en moet in staat zijn om daar adequaat op in te springen.

Op 10 mei 2004 is het initiatiefwetsvoorstel via stemming door de Eerste Kamer aangenomen. Het CDA, GL, SGP en CU stemden tegen, overige partijen stemden voor.

Hoofdstuk 3 Maatschappelijke en politieke ontwikkeling

Inleiding

De samenleving is geen statisch geheel. Iedere tijdsperiode kent zijn eigen maatschappelijke ontwikkelingen. De opmaat naar het vastleggen van het spreekrecht in het wetboek is dan ook te vinden in die ontwikkelingen en de van de huidige maatschappij.

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de veranderende opvatting betreffende het slachtofferschap en de functie van slachtofferbejegenaar omdat zij het 'kind' zijn van deze tijdsgeest.

3.1. Maatschappelijke opvatting betreffende het slachtofferschap.

De ontwikkeling van de algemene maatschappelijke opvatting over slachtoffers heeft op macro niveau zijn vervolg gekregen in het opzetten van een betere wetgeving rondom de bejegening van het slachtoffer door het OM en het opzetten van Slachtofferhulp Nederland. Er is erkenning voor de slachtoffers gekomen en ook het recht op ondersteuning en begeleiding is hierdoor van de grond gekomen. Als er echter bezuinigingen doorgevoerd moeten worden zal de regering ook Slachtofferhulp niet ontzien.

Op meso niveau, bijvoorbeeld de opvatting van werkgevers over een werknemer die slachtoffer is geworden, is niet veel bekend. Over dit onderwerp is geen literatuur gevonden. De praktijk laat echter zien dat iedere werkgever er op zijn eigen manier mee omgaat.

Op micro niveau blijkt in de praktijk dat Slachtofferhulp Nederland ook een functie heeft voor het sociale netwerk van de slachtoffers, niet alleen voor het slachtoffer zelf. De omgeving van het slachtoffer is ook zeer geschrokken en aangedaan door het feit dat iemand waar men om geeft onrecht is aangedaan. De naaste familieleden en vrienden kunnen zo geschokt zijn dat ze zelf met emotionele problemen te kampen krijgen.

Om te kunnen functioneren in het dagelijkse leven moet een individu een basisgevoel van veiligheid hebben. Het leven wordt bijna onleefbaar als dit met een constant verhoogd gevoel van alertheid moet gebeuren. Het basisgevoel van veiligheid wordt geschaad als iemand waar je om geeft slachtoffer is geworden van een misdrijf. Om dat gevoel te herstellen kan het afweermechanisme "Blaming the victim" in werking treden. Bij dit afweermechanisme wordt verondersteld dat het slachtoffer het misdrijf had kunnen voorkomen, dat hij hier invloed op had kunnen uitoefenen. Men kan bijvoorbeeld zeggen "Waarom liep je dan ook nog zo laat in die straat?" "Ik had ze van me af geslagen" of "Je draagt ook wel erg korte rokken". Hierdoor kunnen de mensen in de omgeving in de veronderstelling blijven dat zij zelf in staat zullen zijn om te voorkomen dat hen hetzelfde kan gebeuren.

Voor het sociale netwerk kan het zeer belastend zijn om het verhaal van de verkrachting of van een ander geweldsmisdrijf aan te horen terwijl het voor het slachtoffer juist van groot belang kan zijn om het vaak te vertellen zodat de gebeurtenis verwerkt kan worden. Slachtoffers horen dan ook vaak dat ze er niet meer over moeten denken, er niet meer over moeten praten en dat het dan wel over zal gaan. Deze reactie van de omgeving is voorstelbaar, maar is niet in het voordeel van het slachtoffer. Het kan secundaire victimisatie in de hand werken waardoor het verwerken van de gebeurtenis zwaarder wordt.

De vrijwillige medewerkers van Slachtofferhulp Nederland nemen deze zorg over van het sociale netwerk waardoor de naaste omgeving ontlast wordt.

3.2. Vanuit welk startpunt zijn ontwikkelingen rond de schriftelijke slachtofferverklaring en het spreekrecht op gang gekomen?

De emancipatie van slachtoffers is gestart vanuit de feministische stroming in de samenleving in de jaren '70. Deze feministische beweging heeft zich sterk gemaakt voor meer rechten voor mishandelde en verkrachtte vrouwen.

In Nederland zijn de richtlijnen voor de bejegening van slachtoffers van seksuele misdrijven gevat in de 'richtlijnen Beaufort'. Dit hield in dat een slachtoffer van seksueel geweld niet tijdens de rechtszaak hoefde te getuigen maar dat er voor de rechtszaak een gesprek plaatsvindt met de rechter-commissaris, in relatieve geborgenheid achter gesloten deuren.

Daarnaast hebben ook de slachtoffers zelf een kentering veroorzaakt, zodat men in een dadergerichte organisatie wat justitie is, meer aandacht ging besteden aan de slachtoffers. De mensen werden steeds mondiger en dus ook de slachtoffers.

Aan het einde van de jaren '90 kregen slachtoffers en nabestaanden steeds meer aandacht. Er was een grote maatschappelijke verontwaardiging eind jaren '90 toen er, kort na elkaar, sprake was van zinloos geweld met dodelijk afloop in een aantal afzonderlijke situaties. De nabestaanden van het ene slachtoffer werd de mogelijkheid toegekend om tijdens de strafzaak te spreken (Joes Kloppenburg), terwijl de nabestaanden van een ander slachtoffer (Froukje Schuitema) deze mogelijkheid werd ontzegd. Als reden voor de weigering gaf de voorzitter van de strafkamer in Den Haag op dat de wet aan nabestaanden geen spreekrecht toekent. "Het is niet relevant wat wij persoonlijk vinden. We moeten ons houden aan de wet". Het spreken in de rechtszaal was geen recht, de mogelijkheid om te spreken was afhankelijk van de rechter die de strafzaak behandelde.

De slachtoffers eisten in toenemende mate een correcte bejegening door de rechters en het OM. Van oudsher is het OM een dadergerichte organisatie en wist het niet goed raad met de slachtoffers. Zich inleven in het slachtoffer, die geconfronteerd werd met de gevolgen van een misdrijf was geen gemeengoed.

In hoofdstuk 1.1, "Geschiedenis van het strafrecht en de positie van het slachtoffer", is over de verandering in de bejegening van het slachtoffer is de nodige informatie hierover te vinden.

3.3. Politieke opvattingen rondom slachtoffers en invoering van het spreekrecht.

In de troonrede van Hare Majesteit de Koningin, uitgesproken op dinsdag 16 september 2003 zijn de contouren zichtbaar van de politieke opvattingen rondom slachtoffers:

“De kwaliteit van de samenleving zal verder verbeterd worden door het terugdringen van geweld en overlast op straat. Toezicht en controle in de openbare ruimte worden vergroot. Veelplegers worden met voorrang aangepakt. Voor meer veiligheid zijn preventie en toezicht onontbeerlijk, evenals een effectief optreden van justitie en politie. Daartoe zijn verruiming van bevoegdheden en organisatorische aanpassingen dringend gewenst. Voor de openbare aanklager, de rechter en het gevangeniswezen worden extra middelen ter beschikking gesteld opdat wangedrag snel en rechtvaardig kan worden berecht”.

Uit bovenstaande citaat uit de troonrede 2003 kan worden geconcludeerd dat de (financiële) inspanningen blijven gaan naar preventie van misdrijven en naar het efficiënter aanpakken van de daders. De slachtoffers blijven hier buiten beeld. Dit past in het dadergerichte systeem van Justitie en OM, waarbij de rechten van slachtoffers nog te weinig aandacht krijgen.

Het spreekrecht van slachtoffers, dat straks wettelijk geregeld gaat worden, past in de ontwikkelingen die plaatsvinden op maatschappelijk niveau. De burgers zijn mondiger en eisen meer rechten, ook als slachtoffer. Daarnaast past de aanstaande wet ook binnen de ontwikkelingen op Europees niveau, hier zal de Nederlandse wetgeving zich aan moeten conformeren volgens afspraak. In een aantal Europese landen zoals Engeland en Duitsland is het spreekrecht inmiddels vastgelegd in de wet en wordt het ten uitvoer gebracht op verschillende manieren. Zo kan een slachtoffer in Duitsland optreden als een secondant van de Officier van Justitie.

Minister Donner reageert in zijn ‘Brief van de minister van Justitie’ van 28 mei 2003 op vragen van kamerleden betreffende de financiële consequenties van het inpassen van het spreekrecht in het rechtssysteem. In de laatste alinea schaart hij zich achter het toenmalige voorstel van Slachtofferhulp om de functie van slachtofferbejegenaar te laten vervullen door vrijwilligers en deze te laten begeleiden door beroepskrachten.

3.4. Het postmodernistisch perspectief met betrekking tot de positie van het slachtoffer.

De ontwikkelingen rondom de toenemende aandacht voor het slachtoffer, die uiteindelijk geleid hebben tot het indienen van het initiatiefwetsvoorstel vonden plaats binnen het postmoderne tijdperk. Harry Kunneman, humanistisch filosoof, heeft beschreven hoe de cultuur in de afgelopen decennia van dat postmoderne tijdperk veranderd is van “Theemutscultuur tot walkman-ego.”

Met de theemutscultuur doelt Kunneman op het beeld van de moeder die om vier uur klaar zit met de thee en een schotel mariakaakjes. Het beeld van een kleinburgerlijk Hollands gezin in de jaren '50, inclusief de traditionele opvattingen en verhoudingen. Er bestaan dwingende normen en zelfbeelden en hier heeft ieder individu mee te maken. In de theemutscultuur is precies gereguleerd wie, waar, wat, wanneer mag zeggen. Het is voor iedereen duidelijk wat diens plaats is en dat is voor anderen ook herkenbaar. De plaats die iemand innam was afhankelijk van

de zuil en de sociaal-economische klasse waartoe hij behoorde. De gevoelens en verlangens van ieder individu die niet behoorde bij zijn 'theemuts' werden onderdrukt of voor zich gehouden. De theemutscultuur wordt gekenmerkt door een hoog betuttelinggehalte.

De overvloed aan consumptiemiddelen en de mogelijkheden om daar gebruik van te maken hadden als gevolg dat er een verbreding van bestaansoriëntatie en omgangsvormen ontstond. Men was in staat om zich in toenemende mate te identificeren met verschillende sociale rollen en posities, niet meer knus en veilig onder de theemuts van de eigen groepering waartoe hij behoorde.

De theemutscultuur wordt als socialisatieproces verdrongen door het walkman-ego. Het walkman-ego is het beeld voor de postmoderne individualisering. Het walkman-ego is rechtstreeks aangesloten (ingeplugd) op een commerciële massacultuur. Niet alleen op een markt van geld en goederen maar ook op de markt van normen, waarden, rolpatronen, ethieken, etiquette en religies is veel te koop. Hij is niet langer afhankelijk van historisch verankerde en lokale bindingen. De wereld ligt aan zijn voeten en de keuze van stijl en trends is overweldigend groot. Moraal, levensbeschouwing en ethiek zijn tot op zekere hoogte een zaak van individuele keuze geworden en niet afhankelijk van de theemuts waar je bij hoorde.

In de discussie over zorg en veiligheid binnen de cultuur van het walkmanego is er meer aandacht ontstaan voor een ethiek van individueel leed en slachtofferschap. Daarnaast is er in toenemende mate behoefte om uiting te geven aan het zelfbeeld. De individuen, dus ook de slachtoffers van misdrijven of ongelukken, willen ruimte om zichzelf te ontwikkelen en zich te presenteren aan anderen.

Een gevolg van de ontwikkeling binnen het postmoderne tijdperk is onder anderen dat mensen niet meer betutteld willen worden. Zo weet een slachtoffer zelf wel wat goed voor hem is en hoeft dit niet door anderen bepaald te worden.

Vanuit het postmoderne perspectief wordt hier de emancipatie van de slachtoffers bekeken. Zij willen los van de betuttelende houding van wetgeving en de wetgevers. Slachtoffers en nabestaanden willen zelf hun verhaal vertellen en dit niet door de OvJ laten doen. Aan deze behoefte wordt gedeeltelijk tegemoet gekomen door het initiatiefwetsvoorstel waarin vastgelegd wordt dat slachtoffers onder bepaalde omstandigheden zelf het woord mogen voeren tijdens de rechtszaak. Toch zijn er geluiden vanuit justitie te horen die de slachtoffers willen hoeden voor de mogelijke negatieve bij effecten van het spreekrecht. Zo wordt genoemd dat het voor sommige slachtoffers te zwaar zou zijn om te spreken onder spanning, zij zouden geen adequate informatie kunnen geven. Ook bestaat de angst dat het slachtoffer zou kunnen gaan overdrijven of dat "er drammerige mensen zijn die hun gram willen halen op de zitting". Ook een gehoord argument is dat er kans bestaat op een herhaald slachtofferschap door het gevaar van een negatieve zittingservaring en het wekken van valse verwachtingen.

3.5. Samenvatting

In de huidige postmoderne samenleving waarin emancipatie en individualisme tot grote ontwikkeling zijn gekomen, maakt ook het slachtoffer zich sterk voor zijn wens om gehoord te worden en uiting te geven aan zijn zelfbeeld. Niet bij monde van de OvJ die namens het slachtoffer het woord voert maar als volwaardig deelnemer van de maatschappij en dus ook in het strafproces.

Naast deze maatschappelijke ontwikkelingen staat het politiek handelen die vooral gericht is op preventie van misdrijven. Voor de slachtoffers is er weinig aandacht en is voor die groep mensen ook weinig geld beschikbaar. De opvang van slachtoffers moet dan ook gebeuren met een beperkt budget. Zo stelt de minister van Justitie dat de functie van slachtofferbejegenaar uitgevoerd kan worden door een vrijwillige medewerker. Dit lijkt meer ingegeven te worden door bezuinigingsmaatregelen dan door inhoudelijke argumenten. Dit politieke beeld sluit aan bij de opstelling van het OM. Het is een dadergerichte organisatie, niet slachtoffergericht.

De politiek blijft in deze achter bij de maatschappelijke ontwikkelingen.

Hoofdstuk 4 Welke competenties zijn vereist om de functie van slachtofferbejegenaar goed te kunnen vervullen?

Inleiding

In de aanloop tot de invoering van de nieuwe wetgeving die een deel van de slachtoffers het recht geeft om gebruik te maken van het spreekrecht is er in het werkveld veel gediscussieerd over de nieuwe functie van slachtofferbejegenaar. Een belangrijke vraag was of deze functie bij justitie moest worden ondergebracht of bij Slachtofferhulp Nederland. Als er voor dat laatste gekozen werd, kan de functie dan door een vrijwilliger uitgevoerd worden of moet dit door een professional worden uitgevoerd. Eén van de deelvragen richt zich hier op: *“Welke opleiding en competenties zijn vereist om de functie van slachtofferbejegenaar goed te kunnen vervullen”*.

In dit prille ontwikkelingsstadium is er nog geen keuze gemaakt wie de functie van slachtofferbejegenaar uit zal gaan voeren. Minister Donner staat op dit moment op het standpunt dat de functie uitgevoerd kan worden door een vrijwillige medewerker van Slachtofferhulp Nederland die ondersteund wordt door een betaalde, professionele kracht.

Slachtofferhulp Nederland, regio Hollands Midden heeft besloten om het eerste jaar de functie van slachtofferbejegenaar te laten uitvoeren door een professionele kracht. In de evaluatie na dat jaar wordt de vraag meegenomen of dit een taak van een vrijwillige medewerker kan zijn.

Zal het voor het slachtoffer verschil uitmaken door wie hij begeleid wordt tijdens de gebruikmaking van spreekrecht? Welke hulpvragen wil het slachtoffer beantwoordt hebben?

Om hier een antwoord op te kunnen geven zal in dit hoofdstuk aandacht besteedt worden aan de eisen die aan een slachtofferbejegenaar gesteld moeten worden. Vervolgens is er aandacht voor de eisen waaraan een vrijwillige medewerker bij Slachtofferhulp Nederland moet voldoen. Een voorbeeld van een vrijwilligers-overeenkomst zal als bijlage worden toegevoegd.

Om tot een heldere beeldvorming te komen zal daarna de beroepscode van het maatschappelijk werk uitgewerkt gaan worden, eveneens aan de hand van de kerntaken maatschappelijk werk en de beroepscode.

4.1. Welke hulpvragen heeft een slachtoffer?

Bij de experimenten rond het opstellen van de schriftelijke slachtofferverklaring is de functie van slachtofferbejegenaar pas in het leven geroepen. Veel ervaring is er dus nog niet mee opgedaan. Toch valt er wel wat over te zeggen.

Als de OvJ heeft besloten om een verdachte van een misdrijf te vervolgen kan hij de slachtofferbejegenaar opdracht geven om contact met het slachtoffer op te nemen. Als het slachtoffer te kennen geeft dat hij gebruik wil maken van zijn recht om een schriftelijke slachtofferverklaring af te leggen - eventueel als voorbereiding van het gebruikmaken van zijn spreekrecht- start het contact. Het initiatief ligt momenteel dus nog bij de aanbieder en niet bij het slachtoffer, dit is ook logisch gezien de prille ontwikkelingen en het feit dat dit recht nog niet bij wet is vastgelegd. Uit de Evaluatie projecten Schriftelijke Slachtofferverklaring kwamen de volgende hulpvragen van slachtoffers naar voren:

- Slachtoffers willen vrijuit kunnen spreken tijdens de strafzaak.
- Zij willen hun verhaal vertellen, willen gehoord worden.
- Slachtoffers willen de grenzen van de schriftelijke slachtoffer verklaring oprekken, de wens om schriftelijke slachtofferverklaring aan te vullen of te wijzigen is aanwezig.
- Het slachtoffer wil duidelijke uitleg over mogelijkheden van het spreekrecht.
- Het slachtoffer wil uitleg over de beperkingen die het spreekrecht heeft.
- De informatie over de risico's die verbonden zijn aan het spreekrecht moeten adequaat en helder zijn.
- Slachtoffer wil informatie over wat hij kan verwachten aan reactie van verdachte en diens advocaat.
- Zij willen dat op deskundige wijze de schriftelijke slachtofferverklaring wordt opgesteld.
- Het slachtoffer zou iets meer tijd willen hebben tussen het opstellen van schriftelijke slachtofferverklaring en rechtszaak.
- Slachtoffers willen heldere informatie over de gang van zaken tijdens de strafzitting.

4.2. Welke competenties zijn nodig om antwoord te geven op de hulpvragen?

In de eerder genoemde pilots is een eerste ervaring opgedaan met de functie van slachtofferbejegenaar. Deze ervaringen zijn eveneens vastgelegd in de Evaluatie projecten Schriftelijke slachtofferverklaring. De competenties die naar voren kwamen in die evaluatie waren de volgende:

1. De slachtofferbejegenaar moet in staat zijn om helder en duidelijk uitleg te geven over het proces. Het is voor het slachtoffer van groot belang om te weten wat er allemaal gaat gebeuren, zodat hij zich terdege kan voorbereiden op de strafzaak en op dat moment niet voor onaangename verrassingen komt te staan die voorkomen hadden kunnen worden. Ook de mogelijkheden, maar zeker ook de beperkingen van het spreekrecht moeten duidelijk zijn voor het slachtoffer.
2. Verslaglegging van het gesprek met het slachtoffer in een schriftelijke verklaring is in dit proces van groot belang. Er moet sprake zijn van een eenduidige rapportage, het mag niet voor meerdere uitleg vatbaar zijn. Als dit wel het geval is kan een rechter beslissen om het naast zich neer te leggen of heeft de advocaat van de verdachte het recht om het slachtoffer als getuige te horen.
3. Het schriftelijk neerleggen van de beleving van een slachtoffer is geen sinecure, de opsteller (slachtofferbejegenaar) zal dus over een grote mate van taalvaardigheid behoren te beschikken. De opstelling van de schriftelijke slachtofferverklaring moet zo zijn dat het slachtoffer zichzelf herkent in de bewoordingen.
4. Het is voor het slachtoffer ook belangrijk dat er enkel geschreven wordt over zijn beleving wat betreft de gevolgen die het misdrijf op zijn verdere leven heeft gehad. Hij mag zich niet uitlaten over de strafmaat of andere gebeurtenissen.
5. Om een helder beeld neer te zetten van het slachtoffer, zoals deze het misdrijf en de gevolgen daarvan ervaren heeft, zal de slachtofferbejegenaar in staat moeten zijn om ook over pijnlijke en verdrietige zaken door te vragen. Inlevingsvermogen is hierbij vereist.
6. De slachtofferbejegenaar moet kunnen omgaan met eventuele hoogoplopende emoties bij het slachtoffer, moet daar adequate interventies op kunnen plaatsen.
7. Een andere competentie bestaat eruit dat de slachtofferbejegenaar voldoende kennis heeft van de juridische terminologie die gehanteerd wordt en van de juridische procedure die gevolgd moet worden. Daarnaast is het dus belangrijk om het proces-verbaal, reclasseringsverslagen en andere ambtelijke stukken die in het dossier zitten goed te kunnen lezen, te interpreteren en duidelijk te vertalen naar het slachtoffer.
8. Een slachtofferbejegenaar moet bij de Officier van Justitie achterhalen wat de exacte aanklacht is waar de verdachte voor veroordeeld wordt en is hiermee in staat om de grenzen aan te geven van de onderwerpen die in het spreekrecht genoemd kunnen/mogen worden.
9. In bijzondere gevallen waarbij er sprake is van publiciteitsgevoelige strafzaken zal de slachtofferbejegenaar het slachtoffer telkens, en tijdig, moeten benaderen als er nieuwe informatie in de zaak bekend wordt. Het vraagt alertheid en secuurheid om te voorkomen dat het slachtoffer via de media kennis moet nemen van belangrijke, gevoelige items.

10. De slachtofferbejegenaar moet over zeer goede communicatieve vaardigheden beschikken. Zij zal te maken krijgen met zeer diverse slachtoffers en ook zal ze contact moeten kunnen onderhouden met diverse functionarissen binnen justitie en OM en medewerkers van Slachtofferhulp Nederland.

4.3. Functie en taken van een vrijwillige medewerker bij Slachtofferhulp.

De hulpvragen die een slachtoffer kan hebben rondom spreekrecht en de competenties voor het beantwoorden van die vragen nodig zijn, zijn in 4.2 beschreven. Om een gefundeerde mening te kunnen geven op de vraag of de functie ingevuld kan worden door een vrijwillige medewerker of door een professional zullen hieronder de taken en de gestelde eisen aan vrijwillige medewerkers en aan professionele hulpverlener op een rijtje worden gezet. De eisen die aan een professional gesteld mogen worden, worden beschreven aan de hand van het kerntaken die bij het werk van een maatschappelijk werker horen. Aan de hand van deze kerntaken worden beide functies omschreven.

De uitvoerende hulpverlening bij Slachtofferhulp wordt verricht door vrijwilligers. Voordat iemand als vrijwilliger bij Slachtofferhulp kan werken wordt er een sollicitatieprocedure gevolgd. In een sollicitatiegesprek wordt gekeken of die persoon aan een aantal voorwaarden voldoet, zoals:

- a. Goed kunnen luisteren.
- b. Beheersen van sociale vaardigheden.
- c. In staat zijn om te kunnen relativeren.
- d. Kunnen improviseren.
- e. In staat zijn om de basistraining te kunnen volgen.
- f. Moet passen binnen de cultuur van de bestaande groep vrijwillige medewerkers.
- g. Moet minimaal 8 uur per week werk verrichten voor Slachtofferhulp Nederland

De eisen die Slachtofferhulp Nederland aan vrijwilligers stelt zijn gericht op het bezitten van een aantal basisvaardigheden, er zijn tot nu toe geen functie eisen beschreven waaraan men een aspirant vrijwilliger kan meten.

De vrijwilliger van Slachtofferhulp Nederland biedt de eerste praktische, juridische en emotionele steun aan een slachtoffer van een misdrijf of een verkeersongeluk. De hulpverlening is laagdrempelig, slachtoffers worden benaderd door Slachtofferhulp. De geboden hulp is gratis en de vrijwilligers gaan bij de slachtoffers thuis op bezoek. De vrijwillige medewerker werkt volgens een uitgezet stramien.

Voordat vrijwilligers zelfstandig hulp verlenen aan de slachtoffers volgen ze eerst een basistraining van 6 dagen. Hierin worden de vrijwilligers geïnformeerd over allerlei zaken die ze tegen kunnen komen in het werk. Zowel de emotionele kant zoals traumaverwerking als de praktische zaken zoals verzekeringskwesties en juridische procedures komen aan de orde. In de verdere loopbaan worden zij regelmatig getraind om hun competenties en kennis te vergroten.

De vrijwillige medewerker krijgt in de loop van de tijd verschillende trainingen aangeboden, hij/zij wordt in zijn werk ondersteund en aangestuurd door een beroepskracht, vaak een maatschappelijk werker.

De vrijwillige medewerker kan zijn functioneren niet toetsen aan een beroepscode of beroepsprofiel aangezien deze niet bestaat voor vrijwilligers.

4.4. Beroepsprofiel en beroepscode Maatschappelijk werk.

De inhoud van de opleiding tot maatschappelijk werker is gebaseerd op het Beroepsprofiel van de Maatschappelijk Werker die in 1987 is opgesteld. Het Profiel geeft aan, aan welke voorwaarden het beroep moet voldoen in de concrete uitvoering. Er zijn kwalificatie eisen gesteld waaraan het beroep van de maatschappelijk werker te herkennen is. Bijvoorbeeld op het gebied van (na)scholing, kennis, visie, vaardigheden, taken en methodieontwikkeling. Het beroepsprofiel is een belangrijk hulpmiddel om te werken aan kwaliteitsbewaking van de beroepsuitoefening.

Nadat de opleiding maatschappelijk werk en dienstverlening is gevolgd, dient de hulpverlener dus te voldoen aan een aantal eisen. Deze eisen zijn onder meer gevat in de 6 kerntaken die in 4.6 aan bod zullen komen.

In de beroepscode worden professionele waarden en normen, waaraan de uitoefening van het beroep gebonden is, vastgelegd. De beroepscode is opgesteld door de NVMW, Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers. Het waarborgen van de kwaliteit van de beroepsuitoefening is één van de doelen van de NVMW.

De beroepscode bevat 30 artikelen en is ingedeeld in 5 hoofdstukken:

Hoofdstuk 1: Algemeen.

Hoofdstuk 2: De verhouding tot de cliënt.

Hoofdstuk 3: Samenwerking.

Hoofdstuk 4: De verhouding tot de organisatie.

Hoofdstuk 5: De verhouding tot de beroepsgenoten.

Ad1: Algemeen

‘De maatschappelijk werker bevordert primair het optimaal tot zijn recht komen van de persoon in de wisselwerking met zijn omgeving. Hij waakt ervoor dat zijn deskundigheid niet wordt gebruikt voor belangen die in strijd zijn met de doelstelling van het beroep’.

Ad 2: De verhouding tot de cliënt.

‘De houding van de maatschappelijk werker tegenover de cliënt is gebaseerd op respect voor diens persoon en erkenning van diens verantwoordelijkheid voor de eigen keuze van handelen. De maatschappelijk werker is er op gericht dat de cliënt komt tot verantwoord en zelfstandig handelen in zijn situatie’.

Ad 3: Samenwerking

‘De maatschappelijk werker werkt samen met anderen wanneer een goede beroepsuitoefening dit vraagt en erkent de eigen aard en waarde van de bijdrage van die anderen’. ‘De maatschappelijk werker zal zich van geval tot geval moeten afvragen in hoeverre het openbaar maken van de geconstateerde misstand een zwaarder wegend belang dient dan het in acht nemen van de vertrouwelijkheid’.

Ad 4: De verhouding tot de organisatie

‘De maatschappelijk werker aanvaardt de organisatie waaraan hij zich verbindt als het kader voor zijn beroepsuitoefening’. ‘Alvorens zich te verbinden vergewist de maatschappelijk werker zich er van dat het doel, dat beoogd wordt met het inzetten van zijn deskundigheid, in overeenstemming is met de doelstelling van het beroep en dat hij binnen zijn functie- en taakomschrijving de verantwoordelijkheden behorende bij het beroep kan realiseren’.

Ad 5: De verhouding tot beroepsgenoten

‘De maatschappelijk werker is bereid tegenover beroepsgenoten de eigen deskundigheid ten diensten te stellen, eigen opvattingen ten aanzien van de beroepsuitoefening ter discussie te stellen en het eigen beroepsmatig handelen te toetsen. Dit met inachtneming van artikel 12 (geheimhouding)’.

4.5. Taken van vrijwillig medewerker en professionele hulpverlener, gerelateerd aan de Kerntaken maatschappelijk werk.

Om tot een helder vergelijk te komen staan hieronder de taken van de vrijwillige medewerker bij Slachtofferhulp Nederland (=SN) en van de professionele hulpverlener naast elkaar. De taken zijn voor beiden beschreven aan de hand van de Kerntaken voor het Maatschappelijk Werk.

Kerntaken	Vrijwillig medewerker SN	Professionele hulpverlener
Psychosociale hulpverlening	-Eerste opvang na het delict of ongeval. -Laten vertellen van het verhaal en hier orde en structuur in aanbrengen. -Ondersteuning bij een goed verlopend verwerkingsproces. -Goed kunnen luisteren. -Kunnen relativeren	-Hulpverlener zet doelbewust de persoonlijke vaardigheden in. -Procesmatige hulpverlening. -Bewuste keuze voor een vooraf vastgestelde aanpak. -Verleent hulp, ook aan mensen die in de war zijn of die het hoofd moeten bieden aan plotselinge veranderingen. -Is in staat om actief in te grijpen en mensen in een crisissituatie hulp te bieden.
Concrete en informatieve hulpverlening	-Verstrekken van info over verwerking, schadevergoeding, etc. -Verwijzen naar advocaat of professioneel hulpverlener als de hulpvraag complex wordt.	- Cliënt zodanig verwijzen of van informatie voorzien waardoor hij in staat wordt gesteld om gebruik te maken van de hen ter beschikking staande rechten en voorzieningen. - De weg weten in wetgeving, regelingen en voorzieningen. -Om kunnen gaan met complexe hulpvragen.
Onderzoek en rapportage	-In het eerste gesprek wordt onderzocht welk delict of ongeval gebeurd is, hoe cliënt dit heeft ervaren en welke hulpverlening wenselijk is. -Rapportage van de gesprekken worden op een registratieformulier gezet. Het is persoonsafhankelijk hoe nauwkeurig dit gebeurd. - Bij eenvoudige hulpvraag blijft hulpverlening bij vrijwillig	-Activiteit is er op gericht de (sociale)situatie van de cliënt te verkennen en dit doen toekomen aan instantie die een belangrijke beslissing moet nemen voor de cliënt. - Rapportage moet voldoen aan de eisen van zorgvuldigheid en bestendigheid. -Uit naam van cliënt worden geconstateerde misstanden -in de

Kerntaken	Vrijwillig medewerker SN	Professionele hulpverlener
	medewerker, als het complex is wordt het onderzoek besproken met begeleider en wordt cliënt verwezen naar professional.	vorm van rapportage- ter kennis gebracht van relevante organisaties en instellingen
Signalering, belangenbehartiging en preventie	- Vrijwillig medewerker kan belang van cliënt voor een klein gedeelte behartigen gedurende de rechtszaak. Er is echter nooit sprake van een collectieve belangenbehartiging van een groep cliënten. -Bij signalering van problemen dient vrijwillig medewerker dit met de betaalde medewerker te bespreken	- Bij signalering is er sprake van collectieve belangenbehartiging. Als dit inderdaad het geval is, heeft de professionele hulpverlener de mogelijkheden om gebruik te maken van de communicatieve middelen die ter beschikking staan. - Mw'er tracht dreigende problemen te voorkomen door situaties vroegtijdig te onderkennen en hierop maatregelen te treffen.
Werken met sociale netwerken	-Vrijwillig medewerker ondersteunt individu, neemt deel van de zorg van het sociale netwerk over. -Inventariseert welke zorg cliënt in eigen omgeving kan vinden.	-Mw'er bevordert primair het optimaal tot zijn recht komen van de persoon, in wisselwerking met diens omgeving. -Mw'er is erop gericht dat cliënt beter gebruik leert maken van de aanwezige hulpbronnen in zijn sociale netwerk.
Werken met vrijwilligers	Niet van toepassing	-Mw'er begeleid en adviseert vrijwillig medewerkers in hun werkzaamheden. Zij is eindverantwoordelijk voor de uitgevoerde hulpverlening.

In paragraaf 4.2 zijn de competenties beschreven die nodig zijn om een antwoord te geven op de hulpvragen die een slachtoffer kan hebben. Aan de hand van de benodigde competenties en de beschreven kerntaken zijn per competentie de volgende opmerkingen te maken:

Het geven van accurate uitleg en voorlichting over het proces van de strafzaak en procesdeelnemers. Als ook over de mogelijkheden en de beperkingen waar het slachtoffer aan gebonden is.

. Het geven van adequate en heldere informatie is voor het slachtoffer van wezenlijk belang. De ene vrijwillig medewerker is hiertoe meer toegerust vanuit persoonlijke kwaliteiten dan de andere. De professionele hulpverlener wordt in staat geacht om hierin secuur te zijn en dusdanige informatie te verstrekken dat slachtoffer goed voorbereid is en in staat gesteld wordt om hierdoor gebruik te kunnen maken van faciliteiten, rechten en voorzieningen. Ook mag de eis gesteld worden dat de professionele hulpverlener de weg weet te vinden in de wetgeving en de voorzieningen.

Het schriftelijk vastleggen van de beleving en ervaring van het slachtoffer over de gevolgen van het ondergane misdrijf met inachtneming van de gestelde grenzen.

De verslaglegging is een vast onderdeel van de taken van de vrijwillig medewerker. Met het tekenen van de vrijwilligersovereenkomst verplicht de vrijwillige medewerker zich om de opgenomen taken zorgvuldig uit te voeren. In de praktijk echter blijkt het zeer persoonsafhankelijk te zijn hoe secuur de verslaglegging geschiedt. Bij een professionele hulpverlener worden hier wel zorgvuldigheidseisen

Eindschrijft MW & D

Anja Dijkhuis
20013359

aan gesteld. Het verslag/rapport moet secuur, helder en 'to the point' zijn. Rapportage moet zodanig geschreven worden dat andere beroepsgroepen of instanties het zonder problemen of vraagtekens kunnen lezen, er mogen geen vragen ontstaan over de rapportage.

Taalvaardigheid.

De taalvaardigheid van de vrijwillige medewerker is eveneens persoonsafhankelijk. De ene vrijwillig medewerker kan zich immers beter schriftelijk uitdrukken dan de ander. Taalvaardigheid is geen voorwaarde die gesteld wordt in de sollicitatieprocedure. Er mag van de professionele hulpverlener verwacht worden dat zij voldoende taalvaardigheid bezit. Hier kunnen eisen aan gesteld worden aan de relevantie, volledigheid, betrouwbaarheid en validiteit.

Empatisch vermogen en het om kunnen gaan met, mogelijk hoogoplopende, emoties van het slachtoffer.

De vrijwillige medewerker doet in de praktijk veel ervaring op met het houden van gesprekken met slachtoffers. Zij worden er ook in getraind om door te vragen op pijnlijke en verdrietige zaken. Het goed kunnen luisteren is een voorwaarde die gesteld wordt aan een vrijwillige medewerker. Er wordt van hen niet verwacht dat zij procesmatige hulpverlening kunnen geven of kennis hebben van de verschillende interventiemogelijkheden. Als de problematiek complex wordt, dan zal het slachtoffer verwezen worden naar de professionele hulpverlener. Bij ernstige crisissituaties of verwardheid van het slachtoffer zal de vrijwillige medewerker ook de hulp van een professionele hulpverlener in moeten schakelen. Van de professionele hulpverlener kan geëist worden dat zij in staat is om door te vragen, ook als het pijnlijke en verdrietige zaken betreft. Hierbij is zij in staat om de hulpverlening op procesmatige wijze te verlenen en actief te interveniëren als de situatie daar om vraagt. De professionele hulpverlener kan ingrijpen in crisissituaties.

Juridische kennis en deze vertalen naar het slachtoffer.

De vrijwillige medewerker wordt, zoals te lezen is in de vrijwilligersovereenkomst, in staat gesteld door Slachtofferhulp Nederland om activiteiten te verrichten ter verwezenlijking van haar doelstelling. In het opleidingstraject is er dan ook aandacht voor de juridische terminologie en van de juridische procedure zoals deze gevolgd worden. In de praktijk zijn hier grote verschillen in te ontdekken per vrijwillig medewerker. De ene is meer geïnteresseerd in dit aspect dan de andere en zal er gemakkelijker zijn weg in vinden. Op dit gebied wordt wel verwacht dat de vrijwillige medewerker zich ontwikkelt maar worden er geen minimale eisen gesteld. Van de professionele hulpverlener kan bij de aanstelling geëist worden dat zij deze kennis al bezit of zich deze eigen gaat maken.

De tenlastelegging.

Een vrijwillige medewerker heeft ook nu voor de uitvoering van zijn werk de juiste informatie nodig om het slachtoffer goed bij te kunnen staan. Hier valt dus ook onder dat de tenlastelegging achterhaald wordt via de afdeling slachtofferzorg bij justitie. Deze tenlastelegging is nodig voor het invullen van de voegingformulieren. Deze worden door de betaalde kracht nagekeken op juistheid en volledigheid. Ook voor de schriftelijke slachtofferverklaring is het van groot belang dat de onderwerpen die daarin besproken worden passen binnen de tenlastelegging. Ook hier zal de controle en verantwoording door de professionele hulpverlener moeten worden genomen.

Publiciteitsgevoelige strafzaken.

De vrijwillige medewerker verplicht zich volgens de vrijwilligersovereenkomst tot een tijdsbesteding van gemiddeld 8 uur per week, de tijden worden in overleg met de teamleider afgesproken. In de praktijk zal dit betekenen dat de vrijwilliger niet altijd in staat is om tijdig het slachtoffer op de hoogte te brengen van nieuwe informatie over de zaak. Het risico bestaat dan dat het slachtoffer via de media kennis zal nemen van belangrijke en gevoelige items.

Een professionele hulpverlener moet zorg dragen dat zij in staat is om alert en secuur te kunnen reageren op nieuwe ontwikkelingen in publiciteitsgevoelige zaken of is anders verantwoordelijk voor een goede overdracht naar collega's.

Communicatieve vaardigheden en samenwerking.

Bij een sollicitatiegesprek met een vrijwillige medewerker wordt uiteraard gekeken naar de communicatieve vaardigheden van de sollicitant. De eisen die hieraan gesteld worden zijn erop gericht dat de vrijwillige medewerker in staat is om de taken te kunnen doen. Contacten met netwerkpartners wordt momenteel onderhouden door de betaalde krachten.

Bij de professionele hulpverlener kunnen er hogere eisen gesteld worden bij de selectieprocedure voor een slachtofferbejegenaar. Het mag als vanzelfsprekend verwacht worden dat zij op professionele wijze kan samenwerking met netwerkpartners binnen justitie.

4.6. Samenvatting.

De vrijwillige medewerker heeft de nodige vaardigheden in huis om een invulling te kunnen geven aan de kerntaken van maatschappelijk werk en dienstverlening. Hierbij moet wel aangetekend worden dat de hulpverlening alleen dan door de vrijwillige medewerker plaats kan vinden als er geen sprake is van complexe of zware problematiek. Deze worden dan verwezen naar de professionele hulpverlener. De eisen die gesteld worden aan basisvaardigheden zoals sociale vaardigheden, mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheden zijn bij de professionele hulpverlener vastgelegd. De maatschappelijk werker heeft zich te houden aan de kwaliteitseisen zoals die zijn vastgelegd in het beroepsprofiel, de vrijwillig medewerker kan zijn functioneren niet toetsen aangezien er geen beroepscode of beroepsprofiel bestaat voor hen. De vrijwillige medewerker moet aan minimale eisen voldoen.

Hoofdstuk 5 Eindconclusie en aanbevelingen

Inleiding

In dit afsluitende hoofdstuk worden de conclusies, gerelateerd aan de vraagstelling en de deelvragen die daarbij horen, op een rijtje gezet. Uit de getrokken conclusie zullen een aantal aanbevelingen naar voren komen. Aan de hand van deze aanbevelingen zal er een voorstel tot een wervingsadvertentie voor een slachtofferbejegenaar gemaakt worden.

De vraagstelling van dit onderzoek is als volgt

“Welke functie kan een slachtofferbejegenaar vervullen indien een slachtoffer gebruik kan maken van het spreekrecht in de rechtszaal en welke deskundigheden/kwaliteiten vraagt dat van een slachtofferbejegenaar”.

De deelvragen die gerelateerd zijn aan bovenstaande vraagstelling zijn de volgende:

- * Waar moet een schriftelijke slachtofferverklaring aan voldoen? Zijn er grenzen en afspraken waar een slachtoffer zich aan moet houden tijdens het spreken in de rechtszaal?*
- * Welke maatschappelijke en politieke ontwikkelingen hebben geleid tot het ontstaan van de functie slachtofferbejegenaar?*
- * Wat is de inhoud van de functie slachtofferbejegenaar?*
- * Welke opleiding en competenties zijn vereist om de functie van slachtofferbejegenaar goed te kunnen vervullen?*
- * Moet deze functie gekoppeld worden aan Slachtofferhulp Nederland of aan Justitie, afdeling slachtofferzorg? Kortom, wie draagt zorg voor de financiering van deze functie?*

5.1. Conclusie

De centrale vraagstelling in dit onderzoek:

“Welke functie kan een slachtofferbejegenaar vervullen indien een slachtoffer gebruik kan maken van het spreekrecht in de rechtszaal en welke deskundigheden/kwaliteiten vraagt dat van een slachtofferbejegenaar?”

De onderstaande functiebeschrijving van de slachtofferbejegenaar is het resultante van dit onderzoek. Met deze functiebeschrijving wordt een opvatting gegeven over de functie die de slachtofferbejegenaar zal vervullen.

Functiebeschrijving slachtofferbejegenaar:

“Alle activiteiten van de slachtofferbejegenaar zijn gericht op het geven van professionele begeleiding en ondersteuning aan een slachtoffer, met als doel dat het slachtoffer in staat is om gebruik te maken van het wettelijk vastgelegde spreekrecht in de rechtszaal”.

De begeleiding en ondersteuning vinden plaats op praktisch en emotioneel gebied. De slachtofferbejegenaar neemt hiertoe initiatieven en stimuleert de benadeelde ook tot activiteiten. Het zonodig verlenen van crisisopvang of een correcte verwijzing hoort tot de mogelijkheden

De slachtofferbejegenaar geeft voorlichting over de wettelijk vastgelegde mogelijkheden en grenzen van het spreekrecht evenals over het strafproces zelf, de procesdeelnemers en de mogelijke consequenties die verbonden zijn aan het gebruikmaken van het spreekrecht.

Onderstaande antwoorden op de deelvragen ondersteunen de gegeven functieomschrijving van een slachtofferbejegenaar en werken deze functieomschrijving

“Waar moet en schriftelijke slachtofferverklaring aan voldoen”. “Zijn er grenzen en afspraken waar een slachtoffer zich aan moet houden tijdens het spreken in de rechtszaal”?

Een slachtoffer kan gebruik maken van de opstelling van de schriftelijke slachtofferverklaring en de gebruikmaking van het spreekrecht als hij het slachtoffer is van een misdrijf waar minimaal 8 jaar gevangenisstraf voor geëist kan worden of van een overtreding van artikel 6 van de Wegen Verkeers Wet. Het slachtoffer mag enkel spreken over zijn ervaringen en belevingen die het gevolg zijn van het misdrijf wat de verdachte ten laste is gelegd. Dit zijn de grenzen die gehanteerd worden en waar het slachtoffer zich aan moet houden tijdens het spreken in de rechtszaal.

Voor de uitgebreidere onderbouwing verwijs ik naar hoofdstuk 2

“Welke maatschappelijke en politieke ontwikkelingen hebben geleid tot het ontstaan van de functie slachtofferbejegenaar?”

Om veranderingen te kunnen begrijpen en in te voeren is het van belang om aandacht te hebben voor de ontwikkelingen die geleid hebben tot die verandering. In dit onderzoek is gekeken hoe de nieuwe functie van slachtofferbejegenaar is ontstaan. De ontwikkelingen in het postmoderne tijdperk hebben hiertoe een belangrijk aandeel geleverd. De individuen, hieronder vallen ook de slachtoffers, willen niet meer betutteld worden, zij willen hun eigen meningen naar voren brengen.

De feministische stroming heeft een duidelijk aandeel gehad in de opmars van de rechten van het slachtoffer, zij kwam op voor de rechten van slachtoffers van seksuele misdrijven. Dit is momenteel uitgemond in het wettelijk vastgelegd spreekrecht in de rechtszaal voor de slachtoffers.

“Wat is de inhoud van de functie slachtofferbejegenaar?”

- De inhoud van de functie van slachtofferbejegenaar is gericht op de ondersteuning en begeleiding van het slachtoffer om hem hierdoor in staat te stellen gebruik te maken van zijn recht van spreken tijdens de strafzaak. Hiervoor moet de slachtofferbejegenaar over verschillende competenties beschikken die in de volgende deelvraag naar voren zullen komen.
- De hulpverlening beperkt zich tot bovengenoemd proces, verdere hulpverlening wordt uitgevoerd door een vrijwillige medewerker van Slachtofferhulp Nederland of door een professional zoals het AMW, advocaat of psycholoog.
- De slachtofferbejegenaar draagt er zorg voor dat hij overzicht krijgt over de slachtoffers die in aanmerking komen voor gebruikmaking van het spreekrecht.
- De slachtofferbejegenaar neemt actief contact op met die slachtoffers.
- Het geven van uitgebreide voorlichting aan het slachtoffer wat hem te wachten staat tijdens het komende strafproces, wat zijn mogelijkheden

zijn maar ook wat de beperkingen zijn van het spreekrecht. Ook de positie van alle andere procesdeelnemers moeten duidelijk zijn voor het slachtoffer. Bij deze voorlichting hoort ook een rondleiding in de rechtbank als het slachtoffer aanwezig wil zijn bij de rechtszaak. Ook de mogelijkheid om gebruik te maken van zijn recht op een vordering tot schadevergoeding moet hier plaats vinden.

- Slachtofferbejegenaar regelt een tolk als dit nodig is voor het slachtoffergesprek.
- De slachtofferbejegenaar regelt een slachtoffergesprek, hierbij is de OvJ aanwezig om zich een zo goed mogelijk beeld te vormen over de gevolgen van het misdrijf.
- De slachtofferbejegenaar is in staat om de ervaringen van het slachtoffer om te zetten in een helder en herkenbaar verslag. De grenzen van de tenlastelegging zijn duidelijk en worden als raamwerk gebruikt voor de verslaglegging.
- De slachtofferbejegenaar is in staat om adequaat ondersteuning te verlenen en in te grijpen als het de (emotionele) reactie van het slachtoffer daar om vraagt. Het gaat om slachtoffers van een zwaar misdrijf waar minimaal 8 jaar gevangenisstraf voor geëist kan worden. Het is een logische verwachting dat de verwerking van de traumatische gebeurtenis een grote invloed heeft op het slachtoffer waarbij de verwerking van de gebeurtenis niet zonder problemen zou kunnen verlopen.
- De slachtofferbejegenaar onderhoudt contacten met netwerk partners zoals de OvJ, afdeling slachtofferzorg, de Rechter-commissaris of de vrijwillige medewerker van Slachtofferhulp Nederland en is in staat om met hen samen te werken.
- De slachtofferbejegenaar stelt zich op de hoogte van de relevante processtukken en is in staat om deze om te zetten in gewoon taalgebruik voor het slachtoffer.
- Bij publiciteitsgevoelige zaken is de slachtofferbejegenaar alert en benadert zij het slachtoffer telkens weer als nieuwe informatie in de zaak bekend wordt.

“Welke opleiding en competenties zijn vereist om de functie van slachtofferbejegenaar goed te kunnen vervullen?”

In hoofdstuk 4.2 zijn de competenties beschreven die nodig zijn om antwoord te kunnen geven op de hulpvragen van het slachtoffer. Ze zijn beschreven aan de hand van de taken en functies van een vrijwillige medewerker en een professionele hulpverlener. Naast de competenties zijn er nog andere verschillen en argumenten te noemen om tot een aanbeveling te komen of de functie slachtofferbejegenaar ingevuld moet worden door een vrijwillige medewerker of een professionele hulpverlener. Dit zijn de volgende:

Vrijwillig medewerker als slachtofferbejegenaar

-De functie van slachtofferbejegenaar zou ingevuld kunnen worden door een vrijwillige medewerker maar slechts op grond van persoonlijke kwaliteiten en ervaringsdeskundigheid van die vrijwilliger. Het is dus maar de vraag of er op dat moment een vrijwillige medewerker in dienst is van Slachtofferhulp Nederland die de vaardigheden heeft en die bereid is om de functie van slachtofferbejegenaar invulling te geven.

-De eisen waar een vrijwillige medewerker aan moet voldoen zijn minimaal, deze zijn in grote lijnen vastgelegd in de taakomschrijving.

- Als er sprake is van complexe problematiek of als er een crisissituatie ontstaat, zal de begeleiding of hulpverlening overgedragen moeten worden aan een professionele hulpverlener.
- Een vrijwillig medewerker kan zijn functioneren niet toetsen aan een beroepscode of beroepsprofiel, deze bestaat namelijk niet.
- Een vrijwillig medewerker kan niet verplicht worden om meer dan gemiddeld 8 uren per week te werken.
- In contact met de netwerkpartners is er niet altijd sprake van gelijkwaardigheid aangezien er grote verschillen kunnen bestaan tussen de eisen die gesteld worden aan de professionele werkers (advocaten, rechters, OvJ, enz..) en de vrijwillige medewerker.

Professionele hulpverlener als slachtofferbejegenaar

- Bij een aanstelling van een professionele hulpverlener wordt er gekeken naar de aanwezige vaardigheden en competenties die vereist zijn om de functie naar behoren te kunnen uitvoeren. Er vindt een gerichte selectie plaats gedurende de sollicitatiegesprekken.
- Professionele hulpverleners, bijvoorbeeld maatschappelijk werkers, beschikken over verschillende methodieken die zij bewust in kunnen zetten ten behoeve van de cliënt. Vrijwilligers hebben hier slechts een globale kennis van.
- De professionele hulpverlener heeft tijdens zijn scholing en studie geleerd om zich te richten op de beleving en de emoties van het slachtoffer, er wordt een gezonde afstand/nabijheid gehanteerd waarin eigen emoties een dusdanige plek hebben dat ze niet het contact met het slachtoffer beïnvloeden.
- De samenleving wordt complexer; de maatschappelijk werker is beter uitgerust om hier flexibel op in te springen. Dit zijn eisen die dan ook gesteld worden aan een professionele werker.

“Moet deze functie vallen binnen Slachtofferhulp Nederland of hoort deze thuis bij Justitie, afdeling slachtofferzorg? Wie is verantwoordelijk voor de financiering van deze functie?”

Aangezien het in eerste instantie gaat om praktische ondersteuning maar er ook sprake kan zijn van emotionele hulpverlening valt de functie logischerwijs onder Slachtofferhulp Nederland. De slachtofferbejegenaar kan echter alleen dan functioneren als zij de beschikking en faciliteiten heeft om de benodigde processtukken in te zien die onder justitie vallen. Hiertoe moet ze dan ook gemachtigd worden.

De financiering van de functie van slachtofferbejegenaar dient gewaarborgd te worden door de overheid. De overheid is deze verplichting aangegaan met het aannemen van het initiatiefwetsvoorstel waardoor spreekrecht een wettelijk recht is geworden. Iedereen, rijk of arm, moet zich verzekerd weten van de noodzakelijke ondersteuning die nodig is om van dit wettelijk recht gebruik te kunnen maken. Deze financiële waarborg kan door de overheid gegeven worden aan Slachtofferhulp Nederland waarmee de positie van slachtofferbejegenaar een duidelijke inbedding heeft.

5.2. Aanbevelingen

Na de onderzochte literatuur en de conclusies die daaruit getrokken kunnen worden, kom ik op verschillende terreinen tot de volgende aanbevelingen:

Overheid:

De waarborg van de financiering van de slachtofferbejegenaar ligt bij de overheid. Alle burgers van Nederland behoren gelijke kansen te hebben om op een professionele wijze ondersteund en begeleid te worden door een slachtofferbejegenaar, onafhankelijk van zijn of haar inkomen. De overheid kan garant staan voor deze begeleiding, uitgevoerd door Slachtofferhulp Nederland. Zij kan Slachtofferhulp Nederland jaarlijks van de nodige subsidiegelden voorzien en deze subsidie vast te leggen. Bij eventuele bezuinigingen zal deze subsidie gespaard moeten blijven.

Instelling:

De functie van slachtofferbejegenaar zal het best tot zijn recht komen als aparte functie binnen Slachtofferhulp Nederland. Hierbij moet zij faciliteiten en mogelijkheden hebben om over processtukken en andere informatiebronnen, die onder justitie vallen, te kunnen beschikken die nodig zijn om het slachtoffer goed te kunnen ondersteunen.

Uitvoering:

Op grond van de conclusie raad ik aan om een slachtofferbejegenaar te werven onder professioneel opgeleide hulpverleners.

De opleiding Maatschappelijk werk en Dienstverlening biedt met de beroepscode en het beroepsprofiel voldoende voorwaarden en mogelijkheden om te kunnen voldoen aan de eisen die aan deze functie gesteld worden en het kunnen beantwoorden van de hulpvragen van de slachtoffers.

De slachtofferbejegenaar is een pionier op haar vakgebied. Het organiseren van een structureel overleg tussen de slachtofferbejegenaars in de verschillende regio's is van belang om in het hele land dezelfde begeleiding en ondersteuning te bieden aan slachtoffers. De ontwikkeling en de kwaliteit van de hulpverlening zal op deze wijze het beste te waarborgen zijn.

De benaming 'Slachtofferbejegenaar' is inmiddels door allen die daar mee te maken hebben gehad algemeen geaccepteerd als benaming voor deze functie. Het zou mijn aanbeveling zijn om deze benaming om te zetten in 'Begeleider van benadeelden'.

Mijn argumenten hiervoor zijn als volgt: een slachtoffer wordt vaak gezien als een persoon die niet meer in staat is om voor zijn eigen belang op te komen. Iemand die zich passief en afhankelijk opstelt van diegene die deze honneurs waarneemt. Iemand kan door een misdrijf (ernstig) benadeeld worden maar wel de kracht en de mogelijkheid hebben om voor zichzelf op te komen, om zijn eigen mogelijkheden te mobiliseren en intact te houden om zo weer het heft in eigen handen te nemen. De term 'bejegenen' heeft mijns inziens een negatieve connotatie.

De benaming "begeleider van benadeelden" impliceert dat een slachtoffer (ernstig) benadeeld is maar nog wel in staat is om, met eventueel ondersteuning, stappen te ondernemen om de gevolgen van het misdrijf of het ongeluk te minimaliseren.

Opleiding:

Ik adviseer de opleiding Maatschappelijk werk en Dienstverlening aan de Haagse Hogeschool een module te ontwikkelen en aan te bieden om maatschappelijk werkers die functioneren, of willen gaan functioneren, als begeleider van benadeelden de mogelijkheid te bieden om hun deskundigheden en competenties te ontwikkelen die voor deze functie nodig zijn.

5.3. Voorstel wervingsadvertentie

Slachtofferhulp Nederland is een onafhankelijke organisatie die opkomt voor de belangen en rechten van slachtoffers van misdrijven en verkeersongelukken. De hulp wordt verleend door vrijwilligers die worden begeleid door beroepskrachten.

Door nieuwe wetgeving heeft een slachtoffer van een ernstig misdrijf of een verkeersongeval het recht om gebruik te maken van het spreekrecht tijdens de strafzitting. Voor de invulling van deze nieuwe functie zoeken wij een:

Begeleider van benadeelden

voor 24 uur

De taken zijn ondermeer:

- Het actief benaderen van benadeelden die gebruik kunnen maken van het spreekrecht.
- Het houden van slachtoffergesprekken.
- Op accurate en adequate wijze verslag maken van het slachtoffergesprek aan de hand van een protocol en checklist
- In staat zijn ambtelijke en processtukken te lezen en te vertalen voor het slachtoffer.
- Emotionele opvang of crisisbegeleiding van benadeelde en zonodig verwijzen.
- Het geven van uitgebreide voorlichting aan de benadeelde over het strafproces en de positie van benadeelden hierin.
- Op de hoogte blijven van ontwikkelingen binnen slachtofferhulp/zorg.
- Contact onderhouden met netwerkpartners binnen Slachtofferhulp Nederland en het Openbaar Ministerie

Wij vragen:

- Een relevante opleiding op HBO niveau, bij voorkeur MW&D.
- Een bovengemiddelde taalvaardigheid.
- Uitstekende contactuele eigenschappen.
- Kennis van hulpverlening en traumaverwerking.
- Met een pioniersgeest om te kunnen gaan met een functie die nog volop in ontwikkeling is.
- Goed te kunnen samenwerken met verschillende netwerkpartners
- Kennis op juridisch gebied waar slachtoffers mee te maken krijgt of bereid zijn zich dit eigen te maken op korte termijn.

Arbeidsvoorwaarden:

Rechtspositie Cao-Welzijn

Salarisschaal 36-49 bij een fulltime dienstverband.

Sollicitaties

Inlichtingen over deze nieuwe functie kunt u krijgen van Mw. A. Dijkhuis, telefoon 0134 – 567890.

Bij belangstelling verzoeken wij u voor 8 juli 2004 eens sollicitatiebrief te schrijven naar Slachtofferhulp Nederland, Maliesingel 38, 3581 BK te Utrecht.

Nawoord

Met het doen van het onderzoek en het schrijven van deze scriptie over de functie van slachtofferbejegenaar heb ik in een zo actueel mogelijk stadium duidelijk willen krijgen over welke competenties en vaardigheden de begeleider van benadeelden dient te beschikken.

De ontwikkelingen rond deze functie zijn zo pril dat er nog geen vaststaande keuzen gemaakt zijn. Zo is er momenteel nog een discussie gaande of de functie ingevuld kan worden door een vrijwillige medewerker van Slachtofferhulp Nederland of door een professionele hulpverlener. Met dit onderzoek wat zijn neerslag heeft gekregen in deze scriptie wil ik mijn bijdrage in deze discussie leveren.

De Eerste Kamer is na veel discussie akkoord gegaan met een aantal die leiden tot de instelling van het spreekrecht. Tot het laatst toe was het nog spannend of er een meerderheid gehaald zou worden. Zelfs Boris Dittrich was er niet gerust op, voor zijn korte reactie op mijn felicitatie verwijs ik naar bijlage 2.

Er valt nog veel meer te zeggen en te beschrijven over de aanleiding, de opvattingen, wensen, het tijdsbeeld en het proces rondom het thema spreekrecht en de taak van de begeleider van benadeelde. Maar net als het spreekrecht is ook deze scriptie gebonden aan grenzen en afspraken. Het gevolg hiervan is dat veel informatie niet gebruikt is of slechts in zeer beknopte vorm zijn plaats heeft gekregen. Maar in de verdere discussie over dit onderwerp zal ik uitgebreid gebruik maken van mijn “recht van spreken”.

Literatuurlijst

Dittrich, B., (2000). Voorstel van wet van het lid Dittrich tot wijziging van enige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering (invoering van spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden) (27 632). Kamerstuk Tweede Kamer

Holvoogd, R. (1995). Maatschappelijk werk in kerntaken. Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum.

Kool, R., Moerings, M., Zandbergen, W. (2002). Recht op schrift; evaluatie projecten Schriftelijke slachtofferverklaring. Deventer: Kluwer.

Kuipers, L., voorlichtingsdienst Openbaar Ministerie. Openbaar Ministerie. Rijswijk.

Moxley, (1989). Behoeftgebieden van cliënten. Assessment en de cliënt, casemanagement.

NVMW, (1999). Beroepscode voor de maatschappelijk werker. Utrecht, Anraad bv.

Riet van, N., Wouters, H. (1997). Helpen = Leren. Emanciperende hulpverlening als methode van het maatschappelijk werk. Assen: Van Gorcum & Comp bv.

Slachtofferhulp Nederland, (2003). Jaarverslag Slachtofferhulp Nederland 2002. Utrecht: CARTA

Slachtofferhulp Nederland, (2002). De schok te boven komen. Utrecht: CARTA.

Steenhuis, D.W. (2000). Slachtofferzorg door het Openbaar Ministerie, een stand van zaken. Landelijke presentatie van het OM. Den Bosch:
www.openbaarministerie.nl/publikat/speech/sp_steen.htm

Visser, W (2000). Verzorgings sociologie; voor de gezondheidszorg en hulpverlening. Bussum: uitgeverij Coutinho.

Bijlagen

- 1: Vrijwilligersovereenkomst Slachtofferhulp Nederland regio Hollands Midden.
- 2: Protocol en checklist van arrondissement Almelo.
- 3: Reactie Boris Dittrich op mijn felicitatie
- 4: Column Martin Bril, Volkskrant 27 maart 2004

Bijlage 1

Stichting Slachtofferhulp Nederland
Regio Hollands Midden
Alphen aan den Rijn

VRIJWILLIGERSOVEREENKOMST

Stichting Slachtofferhulp Nederland, hierna te noemen Slachtofferhulp Nederland, ten deze vertegenwoordigd door de directeur van Regio Hollands Midden:

Mevrouw G.C. van Immerzeel

en

Mevrouw wonende te

hierna te noemen vrijwillig medewerker, spreken het volgende af:

Artikel 1. DOELSTELLING

Slachtofferhulp Nederland streeft ernaar de materiele en immateriële schade waarmee slachtoffers uit de doelgroepen worden geconfronteerd zo veel mogelijk te (doen) verhelpen, beperken en voorkomen. Om deze doelstelling te realiseren voert de organisatie de volgende kernactiviteiten uit:

primair	-hulpverlening
	-preventie
	-belangenbehartiging
secundair	-ontwikkeling en innovatie
	-middelenvererving

Slachtofferhulp Nederland is gericht op individuen en groepen van personen die als gevolg van een (mogelijk) strafbaar feit en/of verkeersongeval direct of indirect materiële en/of immateriële schade hebben ondervonden.

Artikel 2. Aard en inhoud werkzaamheden

- 2.1 Vrijwillig medewerker verklaart zich bereid activiteiten te verrichten, die vallen onder de primaire kernactiviteiten, zoals genoemd in artikel 1, dit in de wetenschap dat er in casu geen sprake is van een arbeidsverhouding in de zin van het burgerlijk wetboek, conform art. 610 BW.
- 2.2 Slachtofferhulp Nederland stelt de vrijwillig medewerker in staat activiteiten te verrichten ter verwezenlijking van haar doelstelling.

- a. Voor beide partijen geldt een proeftijd van de duur van de basistraining plus 4 maanden. Gedurende deze proeftijd kunnen beide partijen eenzijdig de overeenkomst beëindigen. Van de kant van Slachtofferhulp Nederland geschiedt dit gemotiveerd.
 - b. Tenzij anders overeengekomen vangt de proeftijd aan bij het begin van de basistraining; na afloop van de proeftijd wordt de overeenkomst voor onbepaalde tijd voortgezet. Gestreefd wordt naar een periode van minimaal 1 jaar.
 - c. De vrijwillig medewerker verplicht zich voor beëindiging van de proeftijd een verklaring omtrent gedrag te overleggen.
- 3 De vrijwillig medewerker verplicht zich om de opgenomen taken ten behoeve van Slachtofferhulp Nederland zorgvuldig uit te voeren tenzij dit door overmacht, zoals bij ziekte, onmogelijk is. In dit laatste geval dienen de lopende zaken zo spoedig en volledig mogelijk door de vrijwillig medewerker te worden overgedragen aan de teamleider.
- 4 Slachtofferhulp Nederland geeft de algemene richtlijnen voor de hulpverleningsactiviteiten. De eindverantwoordelijkheid voor individuele hulpverleningszaken is door de regiodirecteur gedelegeerd aan de teamleider.
- 5 De beschikbare tijd van de vrijwillig medewerker en de inhoud van de activiteiten worden in overleg met de teamleider geregeld, een tijdsbesteding van gemiddeld 8 uur per week is daarbij de richtlijn.
- 6 Slachtofferhulp Nederland verschaft de vrijwillig medewerker een legitimatiebewijs uitsluitend ten behoeve van het werk van Slachtofferhulp. Dit legitimatiebewijs blijft eigendom van Slachtofferhulp Nederland en wordt door de vrijwillig medewerker bij beëindiging van het vrijwilligersovereenkomst teruggegeven aan de teamleider.
- 7 Er worden door Slachtofferhulp Nederland geen persoonlijke gegevens aan derden verstrekt buiten medeweten van de vrijwillig medewerker.

rtikel 3. Vergoedingen

- 1 De vrijwillig medewerker heeft recht op vergoeding van die kosten die in het kader van de werkzaamheden voor Slachtofferhulp zijn gemaakt. Zoals kosten voor vervoer, telefoon en porti, doch uitsluitend binnen de door de regiodirecteur te geven richtlijnen en tegen overlegging van een specificatie en bewijsstukken. De geldende richtlijnen worden bij deze overeenkomst gevoegd
- 2 Het is de vrijwillig medewerker niet toegestaan geld, geschenken ter waarde van meer dan ongeveer €15, diensten en/of kortingen van welke aard, in welke vorm of van wie dan ook, aan te nemen of ten behoeve van wie ook te bedingen. Dit met uitzondering van door de overheid uitgeloonde premies. Over aangeboden geschenken wordt melding gedaan aan de teamleider.

Artikel 4. Verzekeringen

- 4.1 Slachtofferhulp Nederland verplicht zich de vrijwillig medewerker te verzekeren tegen Wettelijke Aansprakelijkheid, Beroepsaansprakelijkheid en Ongevallen bij de uitoefening van taken ten behoeve van Slachtofferhulp Nederland gedurende het vrijwilligersverband. Zie bijgevoegde informatiefolder.
- 4.2 De vrijwillig medewerker verplicht zich schade die mogelijk verhaald kan worden op één van bovengenoemde verzekeringen terstond na het ontstaan c.q. bekend worden, te melden aan Slachtofferhulp Nederland

Artikel 5. Geheimhouding

- 5.1 De vrijwillig medewerker is verplicht tot geheimhouding ten aanzien van de persoonlijke gegevens van het slachtoffer en diens omgeving. De zaken waarvan de vrijwillig medewerker door haar/zijn functie kennis draagt en die haar/hem als geheim zijn toevertrouwd of waarvan zij/hij het vertrouwelijke karakter moet begrijpen, worden niet aan anderen openbaar gemaakt, behalve aan hen wie de vrijwillig medewerker volgens wet of uit hoofde van haar/zijn functie tot mededeling verplicht is.
- 5.2 De geheimhoudingsplicht duurt ook voort na de beëindiging van het vrijwilligersverband.
- 5.3 Bij huisvesting of werkzaamheden binnen een politiebureau, parket, rechtbank of andere organisatie kan de vrijwillig medewerker gevraagd worden een verklaring te tekenen t.a.v. de huisregels. Deze verklaring dient door de vrijwillig medewerker getekend te worden. Ook dient de vrijwillig medewerker in te stemmen met een eventueel in dit kader gewenst antecedentenonderzoek door justitie of politie.
- 5.4 In het kader van de Wet Bescherming Persoonsgegevens wordt informatie over cliënten alleen aan derden gevraagd of doorgegeven na schriftelijke toestemming van de cliënt.

Artikel 6. Begeleiding en inspraak

- 6.1 De vrijwillig medewerker is in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor inhoud en kwaliteit van de eigen werkuitvoering. De vrijwillig medewerker verplicht zich van lopende zaken en de uitvoering van de betrokken zaken zowel mondeling als schriftelijk verslag te doen d.m.v. werkbesprekingen, rapportage.
- 6.2 Voor de registratie van de hulpverleningsgegevens worden de registratieformulieren van Slachtofferhulp Nederland gebruikt. Met de dossiers van cliënten wordt omgegaan conform de aanwijzingen aangaande de Wet Bescherming Persoonsgegevens.
- 6.3 Slachtofferhulp Nederland draagt zorg voor training, begeleiding en deskundigheidsbevordering. De deelname van de vrijwillig medewerker aan begeleidings- en scholingsactiviteiten heeft een verplichtend karakter, daarbij wordt verwezen naar het opleidingsplan voor vrijwillig medewerkers.
- 6.4 De vrijwillig medewerker wordt betrokken bij de bepalingen van het algemeen beleid van Slachtofferhulp Nederland. Daartoe zijn een Landelijke en een Regionale Vrijwilligersraad in het leven geroepen.

- 6.5 De vrijwillig medewerker legt een klacht of geschil aangaande werkzaamheden en werkomstandigheden in eerste instantie voor aan de regiodirecteur. Slachtofferhulp Nederland kent daarnaast een landelijke geschillenregeling. Deze ligt in de eigen regio ter inzage.

Artikel 7. Beëindiging overeenkomst

- 7.1 Bij beëindiging van de overeenkomst dient de vrijwillig medewerker de teamleider hiervan tijdig op de hoogte te stellen, een termijn van 14 dagen geldt daarbij als minimum. De vrijwillig medewerker draagt zorg voor de overdracht van de werkzaamheden.
- 7.2 Wanneer Slachtofferhulp Nederland van haar kant wil opzeggen, moeten daarvoor dringende redenen aanwezig zijn. Slachtofferhulp houdt daarbij een termijn van één maand aan. De overeenkomst kan met onmiddellijke ingang beëindigd worden indien er sprake is van grove nalatigheid dan wel het in diskrediet brengen van Slachtofferhulp Nederland, zulks ter beoordeling aan de regiodirecteur.
- 7.3 Op verzoek van de vrijwillig medewerker verstrekt de teamleider een getuigschrift.

Artikel 8. Slotbepalingen

- 8.1 Artikel 2.6 wordt van kracht nadat de basistraining is afgerond.
- 8.2 In alle gevallen, waarin de vrijwilligersovereenkomst niet voorziet, beslist de regiodirecteur.
- 8.3 De vrijwillig medewerker en Slachtofferhulp Nederland zullen de in deze overeenkomst neergelegde afspraken naar behoren nakomen.

Alphen aan den Rijn, 21 november 2003

Vrijwillig medewerker:

Slachtofferhulp Nederland:

.....

.....
Mevrouw G.C. van Immerzeel

bijlagen:

- Regeling onkostenvergoeding vrijwillig medewerkers
- Folder: verzekeringen voor vrijwilligers bureau slachtofferhulp

Bijlage 2

PLAN VAN AANPAK PROJECT EXPERIMENTEN VICTIM IMPACT STATEMENT, VOOR HET ARRONDISSEMENT ALMELO

Inleiding en probleemstelling

Sinds de invoering van de Wet Terwee is de maatschappelijke roep om verbetering van de positie van (de nabestaande van) het slachtoffer niet verstomd. Belangenverenigingen zoals de *Vereniging Ouders Van Een Vermoord Kind* (VOVK) hebben geklaagd over het gebrek aan aandacht voor met name nabestaanden en gewezen op de behoefte van deze groep slachtoffers om op de strafzitting te worden gehoord. Ook in de politiek is de wens uitgesproken om ter terechtzitting meer aandacht te schenken aan de gevolgen van het delict voor slachtoffers en nabestaanden. Met het oog hierop heeft D66-Tweede Kamerlid dhr. Dittich bij motie van 3 november jl. aan de regering verzocht om op korte termijn een wettelijk spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden te introduceren.

Het Openbaar Ministerie wil tegemoetkomen aan deze maatschappelijke en politieke wens om (de nabestaande van) het slachtoffer meer aandacht te geven ter terechtzitting. Thans moet worden onderzocht in welke vorm dat het beste kan. Ten aanzien van het spreekrecht op de zitting is nog volop discussie gaande. Behalve aan een spreekrecht ter terechtzitting valt ook te denken aan een louter schriftelijke variant: een in het dossier gevoegde schriftelijke verklaring van (nabestaanden van) het slachtoffer, vastgelegd in een proces-verbaal opgemaakt door de politie gedurende het politieonderzoek. Deze schriftelijke variant zal in het vervolg worden aangeduid als *victim impact statement*, de Engelse benaming. Het victim impact statement is minder ingrijpend. Het leent zich bovendien goed voor experimenten. Om die redenen is besloten om in eerste instantie alleen een experiment op te zetten met het victim impact statement.

Opzet van het experiment

Om te waarborgen dat het opstellen van het victim statement eenvoudig kan worden ingepast in het strafrechtelijk onderzoek, richt het experiment zich vooral op de zeer ernstige zaken (zoals berovingen, ernstige zedenzaken, diefstal met geweld, moord en doodslag dan wel pogingen tot al deze delicten, evenals 6 WVV-zaken) waarin een kleiner of groter politieteam wordt samengesteld, dat opereert onder leiding van een zaaksofficier. De ervaring leert dat zo'n team nauw contact onderhoudt met het slachtoffer omdat gedurende het onderzoek vaak nadere vragen over de aangifte naar voren komen die consultatie van het slachtoffer of de aangever noodzakelijk maken. De zaaksofficier is in dit soort zaken nauw betrokken bij het opsporingsonderzoek en kan dus precies aangeven door wie, wanneer en hoe het victim impact statement opgesteld moet worden. In deze vorm valt het opstellen van een victim impact statement binnen de normale taakuitvoering van de politie en kan de zaaksofficier goed afwegen hoe het victim impact statement in het strafdossier vorm krijgt.

Protocol en Checklist

A. Protocol

- § Bij aanvang van het gesprek wordt het doel van het gesprek meegedeeld: er wordt ten behoeve van het strafdossier een aanvullend proces-verbaal opgemaakt. Het slachtoffer / de nabestaande moet erop attent worden gemaakt dat dit betekent dat zijn verklaring ter beschikking komt van de rechtbank en daarmee ook van de verdachte en zijn advocaat.
- § Daarnaast moet (de nabestaande van) het slachtoffer erop worden gewezen dat doordat zijn persoonlijke verklaring onderdeel van het dossier uitmaakt, hij over de persoonlijke omstandigheden waarover hij verklaart, als getuige kan worden gehoord.
- § Verder dient bij de aanvang van het gesprek de stand van het onderzoek / proces te worden besproken met (de nabestaanden van) het slachtoffer.
- § De verbalisant moet bedacht zijn op tegenstrijdigheden met het proces-verbaal van aangifte.

B. Checklist

Lichamelijk letsel

- § Heeft het slachtoffer lichamelijk letsel overgehouden aan het strafbaar feit? Heeft hij pijn? Is er sprake van blijvend letsel?
- § Heeft het slachtoffer zich tot zijn huisarts gewend? Is hij doorverwezen naar een specialist? Is hij onder medische behandeling? Van de huisarts of de specialist? Is het een medicamenteuze of een fysiotherapeutische behandeling? Hoe lang zal de behandeling duren? Hoe zijn de prognoses?
- § Wat zijn de gevolgen van het (blijvend) lichamelijk letsel voor het slachtoffer? Houdt hij lichamelijke beperkingen over?
- § Is sprake van een tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid? Wat is het arbeidsongeschiktheidspercentage?
- § Wat betekent het (emotioneel) voor het slachtoffer dat hij (blijvend) lichamelijk letsel heeft opgelopen?

Emotionele schade

- § Welke invloed heeft het meemaken van het strafbare feit op het psychische en/of emotionele welbevinden? Heeft het slachtoffer / de nabestaande op dit vlak problemen gekregen?
- § Kan het slachtoffer / de nabestaande zijn verhaal kwijt bij zijn partner, bij vrienden of familieleden? Is er spanning in zijn relatie ontstaan?
- § Heeft het gebeurde invloed op het dagelijkse functioneren in het algemeen?
- § Kan het slachtoffer / de nabestaande het gebeurde van zich afzetten? Beïnvloedt het gebeurde hem in zijn functioneren op zijn werk? Is het slachtoffer / de nabestaande naar aanleiding van het gebeurde thuis gebleven van zijn werk? Zo ja, hoe lang?
- § Heeft het gebeuren consequenties voor de (mogelijkheden tot) vrijetijdsbesteding?
- § Heeft het slachtoffer / de nabestaande (professionele) hulp moeten zoeken?
- § Wordt het slachtoffer / de nabestaande behandeld in verband met psychische / emotionele klachten? Is het een medicamenteuze of een psychotherapeutische behandeling? Hoe zijn de prognoses?

Relatie tot de dader

- § Heeft het slachtoffer / de nabestaande wraakgevoelens?
- § Wat zijn de verwachtingen over het strafproces?
- § Heeft het slachtoffer / de nabestaande een bepaalde boodschap voor de verdachte?
- § Is er sinds het gebeurde contact geweest met de verdachte? Van wie kwam het initiatief daartoe? Hoe is het contact verlopen?

Overig

- § Heeft het slachtoffer / de nabestaande materiële schade overgehouden aan het strafbaar feit?
- § Zat er een (emotionele) waarde aan datgene dat verloren of stuk is gegaan?
- § Heeft het slachtoffer / de nabestaande juridische bijstand?
- § Wenst het slachtoffer / de nabestaande in het proces op te treden als getuige?

Uitvoering

1. Een VIS kan op 2 manieren vorm krijgen: A De ernstige zaken waarin een kleiner of groter politieteam wordt samengesteld, dat opereert onder leiding van een zaakofficier en artikel 6 WVVW-zaken komen in aanmerking voor opstellen van een victim impact statement door het team.
B In andere zaken, of wanneer dit als meer voor de hand liggend wordt beschouwd, kan een politie-medewerker van TIPS de VIS verzorgen.
2. A Vanuit de weekdienst worden zaken geselecteerd die zich lenen voor inpassing in het experiment. Deze zaken worden voorgelegd aan de zaakofficier. Het onderzoeksteam moet ermee instemmen dat een victim impact statement wordt opgesteld. Overigens, niet in de laatste plaats, is ook de instemming van het slachtoffer / de nabestaande vereist.
B In zaken waarin geen team (meer) actief is, kan door de OvJ / beoordelaar aan het TIPS worden verzocht een VIS te verzorgen.
3. Het victim impact statement is een aanvullend proces-verbaal en maakt als zodanig deel uit van het strafdossier. Een afschrift van het proces-verbaal wordt in het slachtoffermapje gevoegd.
4. Om de experimenten vergelijkbaar te maken dient het hierna beschreven protocol te worden gehanteerd en kan de bijgevoegde checklist worden gebruikt.
5. De parketten Almelo, Dordrecht en Friesland zullen met het victim impact statement gaan proefdraaien.
Aanspreekpunten voor het experiment zijn dhr. C.P. van Pelt (Almelo), dhr. mr. F. Scheffer en mw. R. Berkhof (Dordrecht) en mw. mr. M. Huijzinga en dhr. C. Alserda (Leeuwarden).
6. Het project wordt geleid door een projectgroep onder leiding van mw. mr. Y.A. van der Meer. Secretaris van de projectgroep is de landelijk beleidsmedewerker slachtofferzorg. In de projectgroep hebben zitting de genoemde aanspreekpunten uit Almelo, Dordrecht en Leeuwarden.
7. Het experiment zal van 1 maart 2000 tot 1 maart 2001 lopen. Daarna volgt een evaluatie en worden aanbevelingen gedaan.

Uitgangspunten van het experiment

1. Er zijn geen extra middelen nodig voor de experimenten. Het opstellen van een victim impact statement valt onder de normale taakuitvoering van de politie. Voor slachtofferzorg zijn structurele gelden ter beschikking gesteld aan de politie (f 237,- per hoofd per jaar). Voor de projectperiode wordt gestreefd naar ongeveer 25 zaken.
2. Het TIPS fungeert als vraagbaak voor de uitvoering. Tevens worden hier de relevante gegevens ten behoeve van de evaluatie verzameld, alsmede het contact met de landelijke werkgroep onderhouden.
3. Het victim impact statement is niet een vervanging voor het slachtoffergesprek dat door de Officier van Justitie wordt gevoerd, maar kan in voorkomende gevallen wel als basis voor dit gesprek dienen.
4. De betrokken parketten bespreken het experiment in het afstemmingsoverleg met de rechtbank in hun arrondissement, opdat de rechtbank bekend is met de aanwezigheid van een victim statement in het dossier en er geen problemen ontstaan door een gewijzigde dossieropbouw.

Anja Dijkhuis en Leen Treuren

Van: "ORG-FRC-D66-Bdittrich" <b.dittrich@tweedekamer.nl>
Aan: "Anja Dijkhuis en Leen Treuren" <anjaenleen@wanadoo.nl>
Verzonden: woensdag 12 mei 2004 11:49
Onderwerp: RE: initiatiefwetsvoorstel

Beste Anja,

Hartelijk dank! Ik ben er ontzettend blij mee. Het is een hele bevalling geweest met veel tegenwind, maar het eindresultaat telt.

Groet,

Boris

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: Anja Dijkhuis en Leen Treuren [mailto:anjaenleen@wanadoo.nl]
Verzonden: woensdag 12 mei 2004 10:19
Aan: B.Dittrich@tk.parlement.nl
Onderwerp: initiatiefwetsvoorstel

Geachte heer Dittrich,

Mijn eindschrijft van mijn HBO MW&D opleiding gaat over de functie van slachtofferbejegening, vandaar dat ik met spanning het proces gevolgd heb van uw initiatiefwetsvoorstel voor spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden in de rechtszaal. Vanochtend hoorde ik dat het ook in de Eerste Kamer is aangenomen, hiermee wil ik u graag feliciteren. Een kroon op heel veel werk!

Met vriendelijke groet,
Anja Dijkhuis

Tweede Kamer der Staten-Generaal
www.tweedekamer.nl

Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.
Dit elektronisch bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde.
Als u dit bericht per abuis hebt ontvangen, wordt u verzocht het te vernietigen en de afzender te informeren.
Wij adviseren u om bij twijfel over de juistheid of de volledigheid van dit bericht contact op te nemen met afzender.
No rights can be derived from this message.
This electronic message is intended only for the addressee.
Should you have received this message in error, you are kindly requested to delete it and inform the sender.
Should you question the accuracy or the completeness of this message, you are advised to contact the sender.

